

TARTU RIIKLIK ÜLIKOO

K. PARVEL

**Jaekäibe arvestus
riiklikes
jaekaubandus-
organisatsioonides**

TARTU 1961

TARTU RIIKLIK ÜLIKOOL

MAJANDUSTEADUSKOND

RAAMATUPIDAMISE KATEEDER

~~1/2-78~~

K. PARVEL

Jaekäibe arvestus
riiklikes
jaekaubandus-
organisatsioonides

Majandusteaduskond

0-2

TARTU 1961

Тартуский государственный университет
ЭССР, г. Тарту, ул. Юликооли, 18
К. Парвел
УЧЕТ РОЗНИЧНОГО ТОВАРОБОРОТА В
ГОСУДАРСТВЕННЫХ ТОРГОВЫХ
ОРГАНИЗАЦИЯХ
На эстонском языке

2
TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU
211297

Vastutav toimetaja A. Ruuvet
Korrektor E. Oja

=====

TRÜ Rotaprint 1961. Trükipoognaid 4.
Tir. 400 eks. MB 01410. Tell nr.471.

Hind 13 kop.

SAATEKS.

Kaubandusalase distsipliini "Raamatupidamine nõukogude kaubanduses" omandamisel esineb raskusi eeskätt selletõttu, et üliõpilastel ei ole kasutada vastavat eestikeelset kirjandust, samuti on raskusi vastavate käsikirjade ja juhendite hankimisega.

N.I. Iljini poolt 1954. aastal väljaantud õpperaamat "Raamatupidamine nõukogude kaubanduses" on kontoplaani muutmise tõttu (1956.a. eestikeelne tõlge) osaliselt vananenud, seepärast ei saa nimetatud õpiku järgi tundma õppida kontode korrespondentsi, ülejäänud osas aga on see kasutatav.

Käesolev õppevahend püüab neid lünki osaliselt täita, käsitledes jaekäibe arvestust uue, 1961. aastal rakendatava kontoplaani alusel riikliku kaubanduse jaeorganisatsioonides. Õppevahendis on antud konspektiivsed, peamiselt teoreetilised vastused programmi küsimustele. Vähem on rõhku pandud dokumendi vormidele (nende jaoks on eri albumid olemas) ja arvestusvormidele, kuna rakendatava žurnaalorderi raamatupidamise vormi sisus on suured muudatused paratamatud seoses uue kontoplaani kasutuselevõttuga. Ühtlustatud žurnaalorderi vorme uue kontoplaani alusel aga seniajani välja töötatud ei ole. Õppevahendi koostamisel on lähtutud sellest, et arvestuse praktiliste küsimustega tutvuvad üliõpilased praktikumide korras.

Õppevahend "Jaekäibe arvestus riiklikes jaekaubandusorganisatsioonides" on mõeldud kasutamiseks statsionaarsetele ja mittestatsionaarsetele üliõpilastele eeskätt õppeaines "Nõukogude kaubanduse raamatupidamine", kuid see võib leida kasutamist ka õppeaines "Rahvamajandusharude raamatupidamine".

Autor.

I. JAEKÄIBE MÕISTE JA ARVESTUSE ÜLESANDED.

Jaekäibe all mõistetakse kaupade müüki vahetult tarbijatele isikliku tarbimise eesmärgil.

Jaekäive suureneb ühiskondliku tootmise mahu ja mastabi suurenemise ning rahva heaolu pideva kasvu tulemusel aastast aastasse. Nii on käesoleva seitseaastaku lõpuks ette nähtud suurendada riikliku ja kooperatiivkaubanduse jaekäivet ligikaudu 62 protsenti võrreldes 1958. aastaga. Oluliselt suureneb toiduainete, riide, pesu, jalatsite ja teiste tarbekaupade müük elanikkonnale. Igaks aastaks kinnitatakse kaubandusorganisatsioonidele ja -ettevõtetele kõrgemalseisva organisatsiooni poolt jaekäibeplaan, mis on üheke riikliku rahvamajandusplaani lahutamatuks osaks. Riikliku jaekäibeplaani edukas täitmine on kaubandusorganisatsioonide ja -ettevõtete kõige tähtsamaks ülesandeks, sest sellest sõltub elanikkonna üha kasvavate vajaduste rahuldamise aste ning rahvamajanduse plaani täitmine vastavalt kavandatud ülesannetele. Nõukogude kaubandus hõlmab kolm jaekäibe liiki:

- 1) riikliku kaubandusvõrgu jaekäive,
- 2) kooperatiivkaubandusvõrgu jaekäive,
- 3) kolhoosikaubanduse jaekäive.

Kõik nad täidavad vastutusriikast ülesannet, varustades elanikkonda kvaliteetsete kaupadega laias sortimendis. Käesoleval juhul käsitletakse ainult riikliku kaubanduse jaeoperatsioonide arvestust. On vaja silmas pidada, et riikliku kaubandusvõrgu jaekäibe koostisse kuulub ka väikehulgimüük, mida teostatakse asutustele kollektiivse tarbimise eesmärgil kindlaksmääratud kauplustest või ladudest ettenähtud fondide ja limiidi piires.

Jaekäibe koostisse ei kuulu:

a) kaupade müük ladudest või vahetult jaevõrgust teistele kaubandusettevõtetele või -organisatsioonidele ning ühiskondliku toitlustamise ettevõtetele järgnevas edasimüügis;

b) kaupade müük organisatsioonidele ja ettevõtetele tootlikuks tarbimiseks ning ümbertöötlemiseks,

c) kaupade sisemine ümberpaigutus kaubandusorganisatsiooni piires jne.

Riikliku kaubanduse jaeorganisatsioonides ja -ettevõttes tuleb organiseerida arvestus, mis kindlustab plaaninajajate täitmise operatiivse ja aruandelise kontrollimise võimaluse. Arvestus ei pea ainult välja tooma kaubandusliku tegevuse tulemusi, vaid peab aktiivselt kassa aitama kitsaskohtade avastamisele töös, et neid ära hoida tulevikus. Raamatupidamise ülesandeks on veel kontrolli teostamine sotsialistliku omandi allesoleku üle ning aktiivne võitlus isemajandamise kindlustamise eesmärgil. Raamatupidamise arvestus tuleb organiseerida ranges koostöös kehtivate eeskirjade ja juhenditega.

Ainult arvestuse nõuetekohase organiseerimisega on võimalik avastada töös esinevaid kitsaskohti ning töötada välja abinõud nende likvideerimiseks. Raamatupidamise arvestuse juhtimine kohalikes kaubastutes ning kaubandusvalitsustes toimub vabariikliku kaubandusministeeriumi poolt tööle määratud pearaamatupidaja poolt.

Raamatupidamise arvestuse ühtseks vormiks on žurnaalorderi vorm, mida rakendatakse edukalt juba alates 1952. aastast. 1961. aastal on kavandatud uue kontoplaani kasutuselevõtt, mis ühtlustab arvepidamise organiseerimise korda erinevates majandustegevusharudes ja -ettevõtetes ning võimaldab teha kokkuvõtteid erinevate majandusharude ja -ettevõtete aruandluse andmete põhjal. Käesolevas õppevahendis esitatakse kontode korrespondents juba uue kontoplaani alusel. Kuna žurnaalorderi uued ühtlustatud vormid uue kontoplaani alusel on veel kaubanduse juhtivate instantside poolt välja töötamata ning vanu vormiblankette ei ole siinkohal

enam mõtet esitada, siis jäävad nad õppevahendist välja.

II. PLAANI PÕHINÄITAJAD JA JAEKAUBANDUSETTEVÕTETE MAJANDUSLIKU ISESEISVUSE ASTE.

Jaettevõtted töötavad kõrgemalseisva organisatsiooni poolt kinnitatud plaani alusel. Jaettevõtete tähtsamateks plaani põhinäitajateks on:

- 1) kaubakäibeplaan,
- 2) kaubavarude normatiiv, mis määratakse kindlaks summas ning käibepäevades,
- 3) töö- ja töötasunäitajad (kaupluse töötajate arv, töötasufond),
- 4) käibekulude plaan protsentides kaubakäibest (eraldi plaanitakse kõrgemalseisva organisatsiooni poolt põhi- ja täiendava töötasu plaan, ülejäänud kulukirjed plaanib jaettevõtte ise);
- 5) realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi plaan,
- 6) kasumiplaan.

Jaettevõtete majandusliku iseseisvuse aste sõltub eeskätt kaubakäibe mahust. Suuremad jaettevõtted viiakse täielikule isemajandamisele. Neile eraldatakse vajalikul hulgal põhi- ja käibevahendeid, avatakse oma arveldus- ja erilaenukonto Riigipangas, mistõttu neil on iseseisev Riigipanga krediitide kasutamise õigus. Suuremad jaettevõtted on viidud iseseisvale bilansile. Täpiliselt täiesti isemajandavaid jaettevõtteid on Tallinna Tööstuskaubastul, Rakvere Kaubastul ning Tallinna Sööklate, Restoraniide ja Kohvikute Trustil. Ka uus hiljuti avatud Tallinna Kaubamaja on viidud täielikule isemajandamisele.

Enamik vabariigi jaettevõtteid aga on viidud osalisele isemajandamisele. Neile on eraldatud küll oma põhi- ja käibevahendid, nad on viidud iseseisvale bilansile, kuid arveldus- ja erilaenukontot Riigipangas ei ole avatud, mistõttu arveldus-krediidilised operatsioonid toimuvad kaubastu, trusti või kaubandusvalitsuse kaudu.

Väikesed jaettevõtted arvestatakse tsentraliseeritud korras kaubastu, truati või kaubandusvalitsuse keskraamatupidamises. Iseseisvat aruandlust nende kohta ei koostata, vaid tuuakse arvepidamises eraldi välja ainult tähtsamad näitajad, nagu kaubakäive, realiseeritud hinnatäiend, käibekur- luid ja kasum.

Selline arvepidamise organiseerimine, kord võimaldab toime tulla suhteliselt väiksemate kuludega.

III. MATERIAALNE VASTUTUS.

Materiaalselt vastutavateks isikuteks kauplustes, mis ei jagune osakondadeks, on kaupluse direktor (juhataja) ja tema asetäitjad; kauplustes aga, mis jagunevad osakondadeks (seksioonideks), osakonnajuhatajad ja nende asetäitjad. Viimastel aastatel rakendatakse edukalt brigaadilist materiaalse vastutuse moodust, kus materiaalse vastutuse leping sõlmitakse brigaadiga. Sel puhul on üks brigaadi liikmetest ühtlasi brigadiriks (harilikult osakonnajuhataja). Viimase mooduse rakendamine on andnud üldiselt häid tulemusi sotsialistliku omandi allesoleku kindlustamisel. Kaupluste direktorid ja asetäitjad, kes ei ole küll materiaalselt vastutavateks isikuteks, võetakse raiskamiste ja varguste puhul kaupluses vastutusele koos otseste süüdlastega, kui nad ei ole õigeaegselt tarvitusele võtnud vajalikke abinõusid. Nii on materiaalselt vastutavad isikud kui ka nende tööd juhtivad administratiivtöötajad kohustatud rakendama kõik vajalikud abinõud kaupade ja teiste materiaalsete väärtuste säilitamiseks, õigeks vastuvõtmiseks ja väljaandmiseks. Materiaalselt vastutavate isikutena võetakse tööle ainult isikuid, kellel ei ole varem esinenud suuri puudujääke ega raiskamisi ning keda ei ole varem karistatud kriminaalkorras puudujääkide ja raiskamiste pärast. Loomulikult peavad materiaalselt vastutavad isikud tundma hästi kaupade ja taara vastuvõtu, realiseerimise, väljamise ning tagastamise eeskirju ja kor- da. On vaja, et materiaalselt vastutavatel isikutel oleks vajalikke teoreetilisi teadmisi ja praktilisi kogemusi. Ma-

terიაალse vastutuse lepingu alusel on materiaalselt vastutavad isikud kohustatud katma kogu nende süü tõttu tekkinud kaupade puudujäägi müügihindades. Suurte puudujääkide, raiskamiste ja varguste puhul kannavad materiaalselt vastutavad isikud peale tekitatud kahjusumma katmise veel kriminaalvastutust.

Materiaalselt vastutavate isikute tööle võtmisel ja vahetamisel tuleb viia läbi kohustuslik kaubalis-materiaalsete väärtuste inventuur, kus materiaalsete väärtuste vastuvõtmine ja üleandmine vormistatakse üleandmise-vastuvõtmise inventuuraktiga kõrgemalseisva organisatsiooni esindaja osavõtul.

Materiaalselt vastutavate isikute aususe ja töövõimete kontrollimise eesmärgil viiakse jaettevõtetes regulaarselt läbi ootamatuid inventuure. Nende inventuuride ülesandeks on peale sotsialistliku omandi allesoleku kontrolli veel avastada seisujäänud ja osaliselt kvaliteedi kaotanud kaupu, et õigeaegselt rakendada abinõusid nende realiseerimiseks.

IV. KAUPADE ARVESTUSE PÕHIPRINTSIIBID JAEETTEVÕTETES.

Jaettevõtetes toimub kaupade saamine dokumentide (arve, arve-faktuur, saateleht jne.) alusel, nendega vormistatakse ka kaupade vastuvõtmine. Kaupade müük jaettevõtetest on dokumenteerimata ning toimub olenevalt müügitehnikast kaubatšekkide, kassatšekkide või lihtsalt sularaha alusel. Kuna ainult kauba saamine on dokumenteeritud, realiseerimine aga dokumenteerimata, ei ole jaettevõtetes tehniliselt võimalik organiseerida kaupade koguselis-summalist arvestust kauba sortide, liikide, hindade jne. läbilõikes. Olgugi, et koguselis-summaline kaupade arvestus vastab rohkem arvestuse eesmärkidele kui summaline arvestus, on jaettevõtted sunnitud kasutama viimast, s.o. summalist kaupade arvestust. Koguselist-summalist kaupade arvestust kasutatakse jaettevõtetes ainult üksikutel juhtudel mõningate eriti hinnaliste

kaupade puhul (juveliir-, antikvaarsete ja mõningate teiste kaupade puhul). Summalise arvestuse organiseerimise tähtsaim tingimus on kaupade ühtne hindamine kaupade arvelevõtmisel ja väljaminekusse kandmisel. Jaettevõtetes hinnatakse kõik kaupad kohe nende saamisel realiseerimise hinnaga, s.o. jaemüügihinnaga. Selle hinnaga kantakse nad materiaalselt vastutava isiku arvele ning realiseerimise puhul materiaalselt vastutava isiku arvelt maha. Kaupade mahakandmine materiaalselt vastutava isiku arvelt toimub kaupade müügist laekunud summa ulatuses. Igasugune kehtivatest jaehindadest kõrvalekaldumine tekitab paratamatult kauba puudu- või ülejääke, samal ajal on see seotud nõukogude tarbijate petmisega. Taoliste kõrvalekaldumiste ärahooldamiseks ja tarbijate petmise likvideerimiseks on jaettevõtted kohustatud iga kauba juurde paigutama hinnasedeli. Kaupadele kehtestatud hindadest kinnipidamist kontrollivad seega tarbijad ise, peale selle aga kõrgemalseisev organisatsioon, Riiklik Kaubandusinspektsioon, ametiühingute ühiskondlikud kontrolörid jt.

Kaupade arvestust peetakse aktiva kontos nr. 41/3 "Kaupad jaekaubandusettevõtetes" jaemüügihindades materiaalselt vastutavate isikute läbilõikes. Neis ettevõtetes aga, kus on rakendatud brigaadiline materiaalne vastutus, peetakse arvestust brigaadide läbilõikes. Kaupade ostu- ja jaehinna vahe arvestatakse kontraaktiva reguleerivas kontos nr. 42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend (maha- ja juurdehindlus)". Taara arvestatakse eraldi kaupade allkontos nr. 41/6 "Tühi ja kauba all olev taara" taara arvestuseks kehtestatud eeskirjade alusel. Transpordikulud ja kaupade vastuvõtul kindlaksmääratud puudujääk loomuliku kao normide piires kantakse kontosse nr. 44/2 "Jaekaubandusettevõtete käibekulud". Kaupade vastuvõtul ilmnenu koguseliste ja kvaliteediliste lahkuminekute puhul koostatud akti alusel sissenõudmiseks esitatavad pretensioonid arvestatakse kontos nr. 62 "Arveldused deebitoridega pretensioonide alal". Uue kontoplaani alusel kontot "Kaupad teel" ei kasutata. Kuu lõpul võetakse hankija poolt väljasaadetud, kuid kauplusse jõudmata kaupade eest tasutud, samuti aktsep-

teeritud, kuid tasumata arvete summad arvele kontos nr. 41/3 "Kaubad jaekaubandusettevõtetes" ja krediteeritakse kontot nr. 60 "Arveldused hankijate ja tööettevõtjatega" ning näidatakse bilansi kirjes "Kaubad teel". Järgmise kuu algul storneeritakse need summad.

V. KAUPADE SISSETULEKUALLIKAD, DOKUMENTATSIOON NING VASTUVÕTU KORD.

Kaupade õigeaegsest saamisest sõltub elanikkonna nõudmise rahuldamise võimalus. Tähtis on, et hangitav kaup vastaks tarbijate nõudmisele, vastasel juhul jäävad kaubad seisma ning on rikkumise ohus. Seetõttu peavad kõik jaekaubandusorganisatsioonid ja -ettevõtted tõhustama tarbimiseõudluse uurimist ning aktiivselt mõjutama tootjaid tootmisstruktuuri kooskõlastamisel tarbimiseõudluse struktuurile.

Ostjate ja hankijate vahekorrad kaubaoperatsioonide alal on reklaamiteeritud hankelepingutega korra kohaselt, nagu see on ette nähtud NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusega nr. 539 22.maist 1959.a. (Eesti NSV Teataja nr. 35 19.juunist 1959.a.). Kaupade hankijateks võivad olla:

- 1) teiselinnalised ja samalinnalised tööstusettevõtted,
- 2) oma kaubastu jaotuslaod,
- 3) hulgikaubandusorganisatsioonid.

Sõltuvalt hankijatega sõlmitud lepingutest ning oma kõrgemalseisva organisatsiooni varustamise korrast võidakse jaettevõtete poolt kaupu vastu võtta: a) hankijate baasides ja ladudes, b) raudteejaamas või sadamas, c) jaettevõttes endas. Kaupade koguselise ja kvaliteedilise vastuvõtu kord ning tingimused on fikseeritud NSV Liidu Ministrite Nõukogu juures asuva Riikliku Arbitraazi määrusega nr. B-85 27. maist 1959.a. Tööstusettevõtetelt saadava kauba saatedokumendiks on arve või arve-faktuur. Arved ja arve-faktuurid kirjutatakse hankijate poolt välja jaehindades. Arve nomenklatuurosas (arve alumine osa) näidatakse arve elemendid järgmises järjekorras:

- 1) kaubad jaehindades,
- 2) kaubanduslik mahahindlus,
- 3) taara,
- 4) ostjate arvel tasutud transpordikulud.

Arve alusel teostatakse ka kaupade koguseline ja kvaliteediline vastuvõtt tähtaegadel ja korras, nagu see on ette nähtud kaupade vastuvõtu juhendis. Kaupade vastuvõtmisel annab materiaalselt vastutav isik arvele allkirja järgmises redaktsioonis:

Kauba rbl. . . . . väärtuses
 ja taara rbl. . . . . väärtuses
 koguseliselt ja kvaliteediliselt vastu võtnud.

Kuupäev Mat.vastutava isiku allkiri.

Soovitav on kasutada vastavat stambi jäljendit ning täita ainult tühjad lahtrid. Stambi jäljend lüüakse arvele või arvefaktuurile ning on ette nähtud järgmine:

V o r m nr.1.

" " ..... 196..a.

Kauba vastuvõtt nr. ....

Arve nr. .... " " ..... 196..a. alusel.

Kauba rbl. . . . . väärtuses jaehinnas ja
 taara rbl. . . . . väärtuses koguseliselt ja
 kvaliteediliselt vastu võtnud.

Mat.vastutava isiku allkiri.

Koguseliste ja kvaliteediliste lahkuminekute puhul koostatakse kompetentse komisjoni poolt lahkuminekuaktid, mis on aluseks pretensioonide esitamisel hankijaile.

Oma kaubastu jaotuslaolt saadava kauba dokumentaalne vormistamine sõltub jaettevõtte isemajandamise astmest. Täiesti isemajandavad jaettevõtted saavad kauba jaotuslaolt samuti arve alusel nagu vöörastelt ettevöteteltki, sest kaupade eest tasumine Riigipanga kaudu saab toimuda ainult arve alusel. Osaliselt isemajandavad jaettevötted saavad kauba jaotuslaolt saatelehega, samaga vormistatakse ka kauba vastu-

võtt. Jaotuslaol ei ole õigust osa saada kaubanduslikust hinnatäiendist, vaid jaotusladusid peavad üleval jaekaubandusettevõtted, tehes selleks otstarbeks plaanilisi eraldamisi ladude kulude katteks. Jaettevõtetelt saadud eraldamiste arvel katavad jaotuslaod kõik majandamisega seosesolevad kulud. Eeltoodut arvesse võttes on arve või saatelehe elementide järjekord:

- 1) kaubad jaehindades,
- 2) kaubanduslik mahahindlus,
- 3) eraldamised ladude kulude katteks (plaanilise protsendi ulatuses kauba jaehinnast);
- 4) taara.

Nende elementide olemasolu saatelehel või arvel võimaldab arvestust organiseerida korra kohaselt, nagu see on juhenditega ette nähtud. Praktilises elus aga valitakse sageli lihtsamaid mooduseid. Kaupade väljamise kiirendamiseks ning kaubadokumentide väljakirjutamise lihtsustamiseks on võimalik arved ja saatelehed kirjutada välja jaehindades ilma kaubanduslikku mahahindlust ning eraldamisi ladude kulude katteks välja arvutamata. Sel puhul arvutab jaotusladu kuu lõpul korruga välja kaubandusliku mahahindluse ja eraldamiste summa kogu kuu jooksul väljatud kaupadele. Taoline kord muudab küll kaupade väljamise kuu jooksul operatiivsemaks, kuid jaotusladude töö kuhjub kuu lõppu, mistõttu jaotuslaod võivad muutuda takistavateks jaettevõtete aruandluse tähtajalisel esitamisel. Seda seepärast, et jaettevõtted ei saa aruandlust lõpetada enne, kui on saanud jaotusladudelt kaubandusliku hinnatäiendi ja eraldamiste summa.

Kaupade saamisel hulgikaubandusorganisatsioonidelt on kauba ostu-müügi dokumendiks arve või arve-faktuur. Siin on arve elementideks:

- 1) kaubad jaehindades,
- 2) kaubanduslik mahahindlus,
- 3) hulgibaasi juurdehindlus,
- 4) taara,
- 5) ostjate arvel tasutud transpordikulud.

Kaupade vastuvõtmine vormistatakse sama korra kohaselt nagu kaupade saamine tööstusettevõtetelt. Kaupadega üheaegselt võetakse vastu taara. Olulisemaks tingimuseks on arves märgitud kauba- ja taarahindade õigsuse kontrollimine. Seda kontrolli teostatakse hinnakirjade alusel.

VI. KAUPADE SISSETULEKU SÜNTEETILINE ARVESTUS.

Kaupade sissetulekusse kandmise dokumentideks on arved, arve-faktuurid, saatelehed, kauba vastuvõtuaktid jt. dokumendid, millel on materiaalselt vastutava isiku allkiri kaupade ja taara vastuvõtu kohta. Need dokumendid esitatakse raamatupidajale kaubaaruande juures, mille koostavad jaettevõtete direktorid kas iga päev või viispäevakute kohta. Kui on tegemist võõraste hankijatega, siis peab kaubastu või kaubandusvalitsuse kaubandusosakond saabuvad arved eelnevalt registreerima lepingute täitmise arvestuse kaartidel, samal ajal hoolikalt kontrollides, kas kaup vastab lepingutingimustele, kas arves näidatud kauba- ja taarahinnad on õiged, kas kaubanduslikud mahahindlused on õiged nii protsentides kui ka summas. Seejärel tehakse arvele aktsepteerimise märkus. Materiaalselt vastutav isik teostab kaupade vastuvõttu harilikult juba aktsepteeritud arvete alusel. Kui aga saabub kaup oma kõrgemalseisva organisatsiooni jaotuslaost või ka samalinnaliselt hankijalt saatelehega, siis eelnevat aktsepteerimist ei vormistata. Raamatupidamine teostab saadud dokumentide sisulist, vormilist ja aritmeetilist kontrolli ning alles kontrollitud dokumendid on kirjendite koostamise aluseks. Arvestus sõltub kauba saamise allikatest kui ka jaettevõtte enda isemajandamise astmest.

Kauba sissetuleku arvestus isemajandavas jaettevõttes, kui kaup saabub võõrastelt hankijatelt.

Kauba ja taara sissetulekusse arvestamisel on kirjendid:

1. Kauba arvelevõtmise kirjend:

- Deebet konto nr. 41/3 "Kaubad jaekaubandusettevõtetes" - jaehinnas,
Kreedit konto nr. 60 "Arveldused hankijate ja tööettevõtjatega" - ostuhinnas,
Kreedit konto nr.42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend" - ostu- ja jaehinna vahe.

2. Taara ja transpordikulude arvestamisel:

- Deebet konto nr. 41/6 "Tühi ja kauba all olev taara" - taara maksumus,
Deebet konto nr. 44/2 "Jaekaubandusettevõtete käibekulud" - transpordikulud,
Kreedit konto nr. 60 "Arveldused hankijate ja tööettevõtjatega".

3. Kui saadakse Riigipanga erilaenukonto väljavõtte hankija arve tasumise kohta, siis on kirjend:

- Deebet konto nr. 60 "Arveldused hankijate ja tööettevõtjatega",
Kreedit konto nr. 91 "Kaubakäibe erilaenukonto".

Kui kaupade vastuvõtul ilmnes koguselisi ja kvaliteedilisi lahkuminekuid, siis: a) kauba puudujääk kirjendatakse loomulike kaonormide piires käibekuludesse ostuhinnas järgmiselt:

- Deebet konto nr. 44/2 "Jaekaubandusettevõtete käibekulud" - puudujääk ostuhinnas,
Kreedit konto nr. 60 "Arveldused hankijate ja tööettevõtjatega" - puudujääk ostuhinnas.

b) kauba puudujääk üle loomulike kaonormide nõutakse sisse komisjoni poolt koostatud akti alusel hankijalt või raudteevalitsuselt ostuhinnas ning kirjendatakse järgmiselt:

- Deebet konto nr. 62 "Arveldused deebitoridega pretensioonide alal" - puudujäägi ostuhind,
Kreedit konto nr. 60 "Arveldused hankijate ja tööettevõtjatega" - puudujäägi ostuhind.

Lahkuminekute esinemise puhul annab materiaalselt vastutav isik allkirja kauba vastuvõtu kohta ainult tegelikult saabunud kauba summa ulatuses.

Näide: 1. Aktsepteeriti hankija arve rbl. 193 500.-

Arve summa koosneb:

Kaupade maksumus	jaehinnas	rbl. 200 000.-
kaubanduslik mahahindlus 6%	"	12 000.-
taara maksumus	"	4 200.-
transpordikulud	"	1 300.-

K o k k u rbl. 193 500.-

Kauba vastuvõtul ilmnes kauba puudujääk:

a) loomuliku kaonormide piires ostuhinnas	rbl. 658.-	jaehinnas	rbl. 700.-
b) hankija süül	ostuhinnas rbl.1692.-	jaehinnas	rbl.1800.-

<u>K o k k u</u> ostuhinnas:	jaehinnas:
rbl. 2350.-	rbl.2500.-

2. Ülejäänud kaup ja taara (vt. op. 1) võeti materiaalselt vastutava isiku poolt vastu.

3. Saadi Riigipanga erilaenukonto väljavõtte hankija arve rbl. 193 500 ülekandmise kohta. Toodud majanduslike operatsioonide puhul on kontode korrespondents kontoristidel järgmine:

Arveldused hankijate ja tööettevõtjatega.

D	60	K
3) 193 500.-	1) 2 350.-	
	2) 185 650.-	
	2a) 5 500.-	

Kaubad jaekaubandusettevõtetes.

D	41/3	K
2) 197 500.-		

Kaubanduslik hinnatäiend

D	42/1	K
	2) 11 850.-	

Jaekaubandusettevõtete käibekulud

D	44/2	K
1) 658.-		
2a) 1300.-		

Kaubakäibe erilaenu konto

Arveldused deebitoridega
pretensioonide alal

D	90	K
		3) 193 500.-

D	76/5	K
		1) 1 692.-

Tühi ja kauba all olev taara

D	41/6	K
		2a) 4 200.-

Kuu lõpul aktsepteeritud võraste hankijate arved, mille alusel kaup on veel saamata, võetakse arvele kontos nr. 41/3 "Kaubad" ja krediteeritakse kontot nr. 60 "Arveldused hankijate ja tööttevõtjatega" ning näidatakse bilansis kirjes "Kaubad teel". Järgmise kuu algul storneeritakse need summad.

Kauba sissetuleku arvestus mitteisemajandavas jaettevõttes, kui kaup saabub ametkonnaväliselt hankijatelt.

Kui jaettevõtte ei ole täiesti isemajandav, puudub iseseisev arveldus- ja erilaenukonto Riigipangas, siis teostab kõrgemalseisev organisatsioon arveldused hankijatega Riigipanga kaudu. Jaettevõttel tekivad kaupade ja taara saamisest antud juhul arveldused kõrgemalseisva organisatsiooniga, s.o. kaubastuga või kaubandusvalitsusega. Konto nr. 60 "Arveldused hankijate ja tööttevõtjatega" asemel kasutatakse sel puhul kontot 77/4 "Ametkonnasisesed arveldused jooksvate operatsioonide alal". Ülejäänud osas on kaupade sissetuleku arvestus analoogiline eespool vaadeldud arvestusega.

Kauba sissetuleku arvestus, kui kaup saabub oma kaubastu jaotuslaolt.

Peamiseks kauba hankijaks on kaubastu jaotusladu. Kauba saamiseks tuleb esitada tellimine. Kaup saadetakse jaotus-

laost välja jaetuslaos poolt tellitud transpordiga. Kauba üleandmine kauplusse vormistatakse saatelehega, mis koostatakse kolmes eksemplaris. Kui kauplus on isemajandav, oma arveldus- ja erilaenukontoga Riigipangas, siis on vaja kauba üleandmiseks ja arvelduste teostamiseks välja kirjutada arve. Materiaalselt vastutav isik vormistab kauba vastuvõtu saatelehel või arvel, andes allkirja. Kaubaaruande juures antakse dokumentid üle kaupluse raamatupidamisele. Kaupade sissetulekusse arvestamisel koostab raamatupidaja järgmised kirjendid:

1) kauba vastuvõtmisel

Deebet konto nr. 41/3 "Kaubad jaekaubandusettevõtetes" -
- jaehinnas,

Kreedit konto nr.77/4 "Ametkonnasisesed arveldused jooksvate operatsioonide alal - ostuhinnas,

Kreedit konto nr.42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend" - ostuja jaehinna vahe;

2) taara ja eraldamiste arvestamisel

Deebet konto nr. 41/6 "Tühi ja kauba all olev taara" - taara maksumus,

Deebet konto nr. 99/4 "Makstud eraldamised kaupade, materjalide, tööde ja teenuste väljamise kulude katteks" - eraldamiste summa ladude kulude katteks,

Kreedit konto nr.77/4 "Ametkonnasisesed arveldused jooksvate operatsioonide alal" - taara + eraldamiste summa.

Näide: 1. Saadi oma kaubastu jaetuslaolt kaupu ja taarat saatelehtede alusel:

Saatelehtede summa koosneb:

Kaupade maksumus jaehindades	rbl.	350 000.-
Kaubanduslik mahahindlus 5%	"	17 500.-
Eraldamised ladude kulude katteks		-
	0,2%	" 700.-
Taara maksumus	"	1 500.-
		<hr/>
Kokku	rbl.	334 700.-

Ametkonnasisesed arveldused
jooksvate operatsioonide alal

D	77/4	K
	1) 332 500.-	
	2) 2 200.-	

Kaubad jaekaubandusette-
võttes

D	41/3	K
	1) 350 000.-	

Kaubanduslik hinnatäiend

D	42/1	K
	1) 17 500.-	

Makstud eraldamised kaupade,
materjalide, tööde ja tee-
nuste väljamise kulude kat-
teks

D	99/4	K
	2) 700.-	

1. Kui kauplus on täiesti isemajandav, siis kasutatakse konto nr. 77/4 asemel kontot nr. 60 "Arveldused hankijate ja tööettevõtjatega".

Tühi ja kauba all olev taara

D	41/5	K
	2) 1 500.-	

VII. MÜUGIST LAEKUNUD SUMMADE ARVESTUS.

Jaettevõttes realiseeritakse kaubad peamiselt sularaha eest. Realiseerimise suurus sõltub müügist laekunud summast, s.o. kassasse laekunud sularaha summast.

Iga tööpäeva lõpul tuleb jaettevõttes täpselt kindlaks määrata realiseerimise, s.o. päevase laekumise summa. Väikes-tes kauplustes, kus vahetuse koosseisus on kuni kolm müüjat, võtab ostjatelt raha vastu müüja ise. Antud juhul tehakse laekumise summa kindlaks laekunud raha ülelugemise teel - summa võrdlemise võimalus jääb ära. Nendes kauplustes ei selgu töö-
päeva lõpul eksitused raha vastuvõtmisel ja tagastamisel, vahed selguvad alles inventuuri tulemuste väljatoomisel.

Kauplustes, kus on vahetuse koosseisus rohkem kui kolm müüjat, tuleb ostjatelt raha vastuvõtmiseks organiseerida

eraldi kassa, suuremates kauplustes loomulikult mitu kassat, kusjuures üks kassapidajatest on vanemkassapidaja. Rakendatakse peamiselt kahte erinevat kassa organiseerimise meetodit: 1) kassapidaja võtab ostjalt raha vastu, andes ostjale mehhaanilise kassaaparaadi abil väljalöödud tšeki; tšeki esitamisel annab müüja tarbijale kauba tšekil märgitud summa ulatuses, 2) kassapidaja võtab ostjalt raha vastu varem müüja poolt väljakirjutatud kaubatšeki alusel, mille ära kiri (konts) jääb kassale. Kassapidaja kustutab tšeki stambi vormiga "Makstud", andes ühtlasi allkirja. Ostja esitab tšeki müüjale ning saab kauba. Viimast moodust kasutatakse peamiselt tööstuskaupade kauplustes, kus tarbija teostab oste eelneva väljavaliku põhjal. On ka võimalus teist moodust rakendades kasutada raha laekumise tõendamiseks mehhaanilise kassaaparaadi abil väljalöödud tšeki, mille ostja lisab kauba kättesaamisel müüja poolt väljakirjutatud kaubatšekile.

Suuremates kauplustes on tööpäeva lõpul vaja teostada laekumise summa vastastikust võrdlemist ja nimelt sularaha laekumine kassas peab võrduma: 1) mehhaanilise kassaaparaadi summeeriva kassaarvesti näitavude vahega või kauplustes, kus kassaaparaati ei ole, kaubatšeki ära kirjade summaga, 2) müüjate juures olevate tšekkide summaga.

Loomulikult tuleb arvesse võtta ostja poolt kassale tagastatud tšekke. Tšekkide tagastamine kassale võib toimuda ainult samal päeval kaupluse juhataja või tema asetäitja kirjalikul loal, mis vormistatakse tšeki tagaküljel.

Suuremates kauplustes on võimalik käibe kindlaksmääramine müüjate lõikes, see ongi vajalik neis kauplustes, kus töötasu arvestamine müüjatele toimub individuaalse tükitöö hinde alusel.

Käibe kindlaksmääramine müüjate järgi vormistatakse kauba läbimüügi päeva-aruandega, mille vorm on järgmine:

.....
(kaub. organisatsioon)

.....
(kauplus)

Kauba läbimüügi päeva-aruanne nr. ....

"..." ..... 196..a.

Müüjate nimed	Müügitsekkide nr-d	Päevane läbimüügi summa		Müüjate allkirjad
		rbl.	kop.	

..... tšekki

rbl. ....
(summa sõnadega)

Kaupluse kassapidaja:

Kaupluse juhataja:

Kauba läbimüügi päeva-aruanne antakse üle raamatupidajale kassa- või kaubaaruande juures. Müügist laekunud summa arvestatakse raamatupidamises kirjendiga:

Deebet konto nr. 50 "Kassa",

Kreedit konto nr. 48/1 "Kaupade jae- ja väikehulgimüük jaekaubandusettevõttest.

VIII. MÜUGIST LAEKUNUD SUMMADE ÜLEANDMISE KORD JA ARVESTUS.

Jaekaubandusettevõtted on kohustatud müügist laekunud summad üle andma Riigipanka. Seega tagastatakse käibes olev raha Riigipanga kassadesse jaekaubakäibe kaudu. Laekunud summade üleandmine peab toimuma kooskõlas korra ja tähtaegadega, mis on ette nähtud "Kassaoperatsioonide teostamise põhimääruses

ettevõtetele, asutustele ja organisatsioonidele" ning Riigipanga juhendites. Riigipank määrab igale kaubandusorganisatsioonile ja -ettevõttele sularaha kulutamise ja sularaha jääginormid kassas. Kaubandusettevõtted on kohustatud neist normidest rangelt kinni pidama. Kaubandusettevõttes võib Riigipanga asutusega kokkuleppel kaubandusliku laenu se arvel teostada veel väljamakseid töötasudeks vormistatud palgalehtede ja kassa väljaminekuorderite põhjal.

Jaettevõtetes tuleb müügist laekunud summad iga päev üle anda Riigipanka. Raha üleandmiseks on kolm võimalust: 1) kaupluse juhataja viib müügist laekunud raha ise Riigipanga päevastesse või õhtustesse kassadesse, 2) laekunud raha kogumine toimub Riigipanga inkassaatori poolt, 3) juhul, kui jaettevõtte asukohas ei ole Riigipanga asutusi, lubatakse ettevõttele anda müügist laekunud summad sideettevõtetesse pankadele üleandmiseks.

Kõige levinumaks vormiks kaupade müügist saadud raha äraandmisel Riigipanka on laekumiste inkasseerimine Riigipanga inkassaatorite poolt. Sel puhul sõlmib kaubandusorganisatsioon Riigipanga vastavate asutustega lepingu, mille alusel jääb Riigipanga kohustuseks raha inkasseerimine kauplustes kohapeal või organiseeritud kogumiskassades. Lepingus määratakse kindlaks laekunud summade inkasseerimise kord ja aeg ning tasu selle töö eest panga poolt määratud tariifide alusel.

Raha üleandmisel ja kasseerimisel tuleb kindlustada:

1) müügist saadud raha maksimaalselt kiire ja täielik laekumine panga kassadesse, 2) üleantava raha täielik säilivus ja võimalike kuritarviduste ärahoidmine.

Pea-(vanem-) raamatupidajatele on pandud kohustus pidevalt kontrollida neile alluvates ettevõtetes müügist laekunud summade täielikku ja õigeaegset üleandmist Riigipanka ning rahaliste vahendite kulutamise seaduspärasust.

Raha üleandmiseks Riigipanka antakse igale kaubandusettevõttele vähemalt kaks spetsiaalset inkassatsioonikotti. Iga kott on varustatud järjekorranumbri ja nimetusega "NSV Liit-

du Riigipank". Üks neist kottidest asub alati jaeettevõttes, mille üleandmisel saadakse teine, tühi kott tagasi. Riigipanga inkassaatori ilmumise ajaks peab olema raha loetud rahamärkide järgi, hoolikalt rahamärke ühtepidi ladudes. Rahamärgid seotakse harilikult nõoriga kokku, kuna liimise paberlin-di kasutamine raha pakkidesse paigutamisel võiks rikkuda rahamärke. Kui raha paigutatakse pakkidesse, siis on rahamärki-de arvu ja summa märkimine rahapakile keelatud. Üleantava raha kohta koostatakse Riigipanga poolt kindlaksmääratud vormi kohane saateleht kolmes eksemplaris. Esimene saatelehe eksemplar paigutatakse koos rahaga kotti selleks ettenähtud taskusse, teine eksemplar antakse üle Riigipanga inkassaatorile, kolmas eksemplar kui raha üleandmist tõendav kviitung jääb jaeettevõttesse. Saatelehe kõik kolm eksemplari kirjutatakse alla kaupluse juhataja ja kassapidaja poolt. Kaupluse juhataja peab olema tingimata raha ülelugemise ja kotti paigutamise juures. Kott lukustatakse ja plommitakse. Riigipanga inkassaatori ilmumisel tuleb temalt nõuda järgmiste dokumentide esitamist:

- 1) fotoga ja allkirja näidisega varustatud isikut tõendav dokument;
- 2) Riigipanga poolt väljaantud volitus raha inkasseerimise õiguse kohta;
- 3) antud kaubandusettevõtte kaart.

Peale märgitud dokumentide peab inkassaatoril olema kaasas kindla numbriga tühi inkassatsioonikott. Inkassaator annab rahaga täidetud plommitud koti vastuvõtmise kohta allkirja, tõestades allkirja Riigipanga pitsatiga kaupluse jäävale saatelehe kolmandale eksemplarile. Inkassaatorite poolt Riigipangas üleantud kotid avatakse, kotis olev raha loetakse üle ning andmed võrreldakse saatelehes märgituga. Avastatud vahede kohta koostatakse akt, mis saadetakse arveldus- või erilaenukonto valdajale.

Kassapidaja peab kassamäärustikus ettenähtud korras kassaraamatut. Sissekanded kassaraamatusse tehakse iga päev. Samal ajal koostab kassapidaja kõigi kassadokumentide põhjal

kassaaruande. Kassaaruanne koos kassadokumentidega antakse raamatupidaja poolt kindlaksmääratud ajal üle kaupluse raamatupidajale allkirja vastu kassaraamatus. Inkassatsiooni saatelehe kolmas eksemplar antakse raamatupidamisse seega koos kassaaruandega.

Jaettevõtete kassaoperatsioonide sünteetilist arvestust peetakse kontos nr. 50 "Kassa". Riigipanga inkassaatorile üle antud, kuid arveldus- või erilaenukontosse laekumata summad arvestatakse kontos nr. 56/1 "Rahalised vahendid teel". Alles Riigipanga arveldus- või erilaenukonto väljavõtete saamisel kantakse kaubanduslik laekumine arveldus- või erilaenukontosse. Kaubandusettevõtete kaubanduslikust laekumisest kuulub arvelduskontosse kandmisele ainult realiseeritud hinnatäiendi summa, realiseeritud kaupade ostuhind kantakse aga erilaenukontosse saadud kaubakäibelaenu kustutamiseks ning kohustusliku omakäibevahendite osavõtu katmiseks kaupade eest tasumisel. Korrespondentsi võib skemaatilisel kujutada järgmiselt:

Kassa		Rahalised vahendid teel		Arvelduskonto	
D	50	K	D	56/1	K D
S:Kassa saldo	1)		2)		
	Riigipanga inkassaatorile üleantud summa ulatuses			2) Reali- seeri- tud hin- natäien- di summa	
				Kaubakäibe erilaenu- konto (allkonto "Erilaenuk.") 91	
				2)	S: Võlgne- vuse saldo
				Reali- seeritud kaupade ostuhind	

IX. KAUPADE REALISEERIMISE SÜNTEETILINE ARVESTUS.

Jaekaubandusettevõttes langeb hari'ikult kauba müügi moment kokku raha laekumise momendiga, seetõttu arveldusi ostjatega ei teki. Arveldused ostjatega tekivad ainult kaupade realiseerimisel järelmaksuga ning kaupade realiseerimisel väikehulgimüügi korras, mille juures peatume hiljem. Kaupade realiseerimise arvestust peetakse kontos nr. 48/1 "Kaupade jae- ja väikehulgimüük jaekaubandusettevõtetest". Seda kontot krediteeritakse realiseeritud kauba müügi maksumusega, debiteeritakse aga realiseeritud kauda ostumaksumusega. Konto nr. 48/1 "Kaupade jae- ja väikehulgimüük jaekaubandusettevõtetest" on seega operatsioon - tulemuskonto, kuna sellel selgub realiseeritud hinnatäiendi summa. Kaupade jaerealiseerimise puhul on kirjendid:

1) realiseerimise kirjend:

Deebet konto nr. 50 "Kassa",

Kreedit konto nr. 48/1 "Kaupade jae- ja väikehulgimüük jaekaubandusettevõtetest",

2) kirjend kaupade mahakandmisel materiaalselt vastutava isiku arvelt

Deebet konto nr. 48/1 "Kaupade jae- ja väikehulgimüük jaekaubandusettevõtetest" - kauba ostuhind,

Deebet konto nr. 42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend" - realiseeritud hinnatäiendi summa,

Kreedit konto nr. 41/3 "Kaubad jaekaubandusettevõttes" - kauba jaehind.

Jaekaubandusettevõttes, kus kaupade realiseerimine toimub ilma müügidokumente (arve, saateleht jne.) vormistamata, on tehniliselt peasegu võimatu iga päeva lõpul kindlaks määrata realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summat. Järelikult on viimase kirjendi koostamine raskendatud. Realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summa arvutatakse praktiliselt välja ainult üks kord kuus, s.o. iga kuu lõpul. Viimane kirjend tuleb koostada peale realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi väljaarvamist kogu kuu jooksul realiseeritud kaupade kohta. Sel puhul aga konto nr. 41/3 "Kaubad jaekaubandus- ja ühiskondliku toitlustamise ettevõttes" -

gelda kuu jooksul materiaalselt vastutava isiku vastutusel olevat kaubajääki. Selletõttu kantakse kuu jooksul realiseeritud kaubad materiaalselt vastutava isiku arvelt maha kirjendiga

Deebet konto nr. 48/1 "Kaupade jae- ja väikehulgimüük jaekaubandusettevõtetest" - kauba jaehind,

Kreedit konto nr.41/3 "Kaubad jaekaubandusettevõttes" - kauba jaehind.

Kuu lõpul aga, kui realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summa on välja arvatatud, koostatakse realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summas kirjend punase storno meetodil:

Deebet konto nr. 48/1 "Kaupade jae- ja väikehulgimüük jaekaubandusettevõtetest",

Kreedit konto nr.42/1 " Kaubanduslik hinnatäiend".

Peale storneeriva kirjendi koostamist peegeldab konto nr. 48/1 "Kaupade jae- ja väikehulgimüük jaekaubandusettevõtetest" deebet realiseeritud kaupu ostuhinnas. Konto nr.48/1 kreedit- ja deebetkäibe vahe aga peegeldab realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summat juba konto nr. 48/1 kreeditpoolel.

Kontode korrespondentsi võib skemaatiliselt kujutada järgmiselt:

Kaubad jaekaubandus- ja ühiskondliku tootl. ettevõtetest

Kaupade jae- ja väikehulgimüük jae-kaubandusettevõtetest

Kassa

D 41/3 K D 48/1 K D 50 K

Saldo: 2) _____ 2) 1) _____ 1)

Kaupade mahakandmisel materiaalselt vastutava isiku arvelt kuu jooksul jaehindades

Kaupade reaalis. kirjend müügihinnas

3)

Kaubanduslik hinnatäiend

Realiseeritud kauba ostuhind

Realiseeritud kauba müügihind

D 42/1 K

Saldo:

3)

realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi kirjendamisel kuu lõpul punase storno meetodil.

Saldo: realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summa

Kaks esimest kirjendit koostatakse kauba- või kassaruande alusel. Viimase, s.o. realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summa kohta koostatakse kirjend eraldi arvestuse alusel. Praktiline näide on toodud peale seda, kui on käsitletud realiseeritud hinnatäiendi väljaarvestuse korda. (Näide vt. lk. 30).

X. REALISEERITUD KAUBANDUSLIKU HINNATÄIENDI SUMMA VÄLJAARVUTAMISE KORD JA TEHNIKA.

Eespool rõhutati, et kuu jooksul on iga päev realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summa väljaarvutamine prak-

tiliselt raskendatud, kuna see nõuaks väga suurt ajakulu. Realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summa väljaarvutamist teostatakse seepärast ainult üks kord kuus, s.o. kuu möödudes kogu kuu jooksul realiseeritud kaupade kohta. Jaettevõtetes on võimalik kasutada realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summa väljaarvutamiseks kahte moodust: 1) realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summa kindlaksmääramine kaubandusliku hinnatäiendi keskmise protsendi abil kõigile kaupadele, 2) realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summa kindlakstegemine inventuuri andmetel kindlaksmääratud realiseerimata kaubandusliku hinnatäiendi summa abil.

Esimene kasutatavatest moodustest ei ole alati päris täpne, kuid on vähe aeganõudev. Teine on küll täpne, aga väga tülikas ja aeganõudev. Seetõttu kasutatakse 11 korda aastas esimest moodust, üks kord aastas aga teist moodust. Teise mooduse rakendamine eeldab kaupade inventuuri läbiviimist kuu lõpul, ainult siis võimaldub realiseerimata kaubandusliku hinnatäiendi täpne arvestus. Pahatihti rakendavad aga mõned kaubandusorganisatsioonid ja -ettevõtted teist moodust veelgi harvem (üks kord kahe, kolme aasta jooksul), mistõttu realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi ebatäpne väljaarvestus moonutab kasumi plaani täitmist.

Realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summa kindlaksmääramine kaubandusliku hinnatäiendi keskmise protsendi abil.

Kõigepealt tuleb leida kaubandusliku hinnatäiendi keskmine protsent, mis arvutatakse välja järgmise valemi abil täpsusega 0,01.

Esialgne kaubandusliku hinnatäiendi summa.

Kaubandusliku hinnatäiendi keskmine % =

$$= \frac{(\text{konto 42/1 algsaldo} + \text{konto 42/1 krediidk.} - \text{k.42/1 deebetk.})100}{\text{konto 48/1 krediidkälve} + \text{konto 41/3 lõppsaldo}}$$

Keskmine kaubandusliku hinnatäiendi protsendi abil leitakse kõigepealt realiseerimata kaubandusliku hinnatäiendi summa.

Realiseerimata kaubandusliku hinnatäiendi summa	keskmise hinnatäiendi % x konto nr.41/3 lõppsaldo	
		100

Edasi leitakse realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summa vahe leidmise teel.

Realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summa	=	Esialgne kaubandusliku hinnatäiendi summa	-	Realiseerimata kaubandusliku hinnatäiendi summa
--	---	---	---	---

Beltoodud valemite põhjal on praktilises elus kasutusele võetud kindla vormiga tabel realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi väljaarvestamiseks. Tabeli vorm on toodud leheküljel 29.

Realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi arvutus keskmise protsendi alusel ei ole küllalt täpne, sest aruandekuu lõpuks võivad jääda järele suurema või väiksema kaubandusliku hinnatäiendi protsendiga kaubad, võrreldes aruandekuul realiseeritud kaupadega. Realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi keskmise protsendi pidev kasutamine realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summa väljaarvutamiseks viib jaettevõtte töö rentaabluuse ebaõigele peegeldumisele bilansis. Beltoodut arvesse võttes tuleb vähemalt üks kord aastas rakendada realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi väljaarvestamise täpsemat, s.o. teist meetodit.

Realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summa kindlaksmääramine kaupade inventuuriga kindlakstehtud realiseerimata kaubandusliku hinnatäiendi summa abil.

Käesoleval juhul tuleb samuti kõigepealt leida realiseerimata kaubandusliku hinnatäiendi summa. Selle summa leidmine on lihtne neis jaettevõtetes, kus on lihtsa sortimendiga kaup, hoopis raskem aga keerulise sortimendiga kaupade puhul. Keerulise kaupade sortimendi puhul tuleb läbi viia inventuur, kus kaubad on soovitatav rühmitada kaubandusliku hinnatäiendi protsentide järgi. Tegelike kaubajääkide ning hinnatäiendi protsentide abil arvutatakse välja realiseerimata kaubandus-

Realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi arvestus
196.a.a. .... kuu kohta.

Kaubanduslik hinnatäiend ..... kuus	Käive		4	5	6	7	8	9	10	11
	Deebet	Kredit								
Kreedit-saldo kuu algul								Realiseeritud kaub. hinnatäiend $\frac{\text{laht.} \cdot 6 \times 1.8}{100}$	Realiseeritud kaub. hinnatäiend (laht. 4 - laht. 8)	Realiseeritud kaub. hinnatäiend (laht. 5 - laht. 10)
1	2	3								

liku hinnatäiendi summa. Esialgse kaubandusliku hinnatäiendi summast konto nr. 42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend" andmete alusel tuleb lahutada müümata kaubajääkidele täpselt kindlaks-tehtud realiseerimata kaubandusliku hinnatäiendi summa, siis saamegi realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summa, mille kohta koostatakse kirjend punase stornoga:

Deebet konto nr. 48/1 "Kaupade jae- ja väikehulgimüük
jaekaubandusettevõtetest",
Kreedit konto nr.42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend".

Näide jaerealiseerimise arvestuse ning realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi väljaarvestamise korra kohta keskmise hinnatäiendi protsendi abil.

Andmed:

I. Kontode saldod seisuga 1.I 1960.aastal

Konto nr. 41/3 "Kaubad jaekaubandusettevõtetes	rbl.720 000.-
Konto nr. 42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend"	" 38 000.-
Konto nr. 51 "Arvelduskonto"	" 65 000.-
Konto nr. 91 "Kaubakäive erilaenukonto" (allkonto "Erilaenukonto")	" 447 000.-

II. Majanduslikud operatsioonid jaanuarikuus.

1. Jaanuarikuu jooksul aktsepteeriti kaupluses hankijate arveid ning võeti vastu kaubad.

Arvete summa koosneb:

kaupade maksumus jaehindades	rbl. 940 000.-
kaubanduslik mahahindlus	" 52 000.-

2. Kuu jooksul tagastati hankijatele kaupu arve alusel.

Arve summa koosneb:

kaupade maksumus jaehindades	rbl. 2 400.-
kaubanduslik mahahindlus	" 200.-

3. Saadi erilaenukonto väljavõte hankija arvete tasumise kohta

rbl. 885 800.-

4. Vastavalt esitatud kassaaruannetele on kaubanduslik laekumine kaupade müügist kuu jooksul rbl. 1 030 000.-

5. Kantakse maha kuu jooksul realiseeritud kaupade maksumus materiaalselt vastutavate isikute arvelt

rbl. 1 030 000.-

6. Anti kuu jooksul üle Riigipanga inkassaatorile kaubandusliku laekumise summa	rbl. 1 029 500.-
7. Saadi Riigipanga väljavõtteid kaubandusliku laekumise arvestamise kohta	
a) arvelduskontosse	rbl. 58 500.-
b) erilaenukontosse	" 965 000.-
	<hr/>
Kokku	rbl.1023 500.-

8. Kuu lõpul kantakse maha realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi summa. Summa leida kaubandusliku hinnatäiendi keskmise protsendi alusel.

Antud majanduslike operatsioonide kohta koostatakse järgmised kirjendid:

1. Deebet konto nr. 41/3	"Kaubad jaekaubandusettevõtetes"	rbl. 940 000.-
Kreedit konto nr.42/1	"Kaubanduslik hinnatäiend"	" 52 000.-
Kreedit konto nr. 60	"Arveldused hankijate ja tööettevõtjatega"	rbl. 888 000.-
2. Deebet konto nr. 60	"Arveldused hankijate ja tööettevõtjatega"	rbl. 2 200.-
Deebet konto nr.42/1	"Kaubanduslik hinnatäiend"	" 200.-
Kreedit konto nr.41/3	"Kaubad jaekaubandusettevõtetes"	" 2 400.-
3. Deebet konto nr. 60	"Arveldused hankijate ja tööettevõtjatega"	" 885 800.-
Kreedit konto nr. 91	" Kaubakäibe erilaenukonto"	" 885 800.-
4. Deebet konto nr. 50	"Kassa"	" 1 030 000.-
Kreedit konto nr.48/1	"Kaupade jae- ja väikehulgimüük jaekaubandusettevõtetest"	" 1 030 000.-
5. Deebet konto nr. 48/1	"Kaupade jae- ja väikehulgimüük jaekaubandusettevõtetest"	" 1 030 000.-

Kreedit konto nr.41/3	"Kauba ja kaubandus- ettevõtetes"	rbl.1 030 000.-
6. Deebet konto nr. 56/1	"Rahalistes vahendid teel"	" 1 029 500.-
Kreedit konto nr.50	"Kassa"	" 1 029 500.-
7. Deebet konto nr. 51	"Arvelduskonto"	" 58 500.-
Deebet konto nr. 91	"Kauba käibe erilaenu- konto"	" 965 000.-
Kreedit konto nr.56/1	"Rahalistes vahendid teel"	" 1 023 500.-

Kaheksanda majandusliku operatsiooni kohta tuleb koostada realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi väljaarvestus. Arvestuse koostame eespool toodud tabeli vormil, mida praktikas kasutatakse realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi väljaarvestamiseks. (Vt. lk. 33)

Kaheksanda operatsiooni kohta koostatud arvestuse alusel koostatakse realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi mahakandmiseks storneeriv (punane) kirjend.

8. Deebet konto nr.48/1	"Kaupade jae- ja väi- kehulgimüük ja kaubandus- ettevõtetes"	rbl. 55 784.08
Kreedit konto nr.42/1	"Kaubanduslik hin- natäiend"	" 55 784.08

Näiteks toodud majanduslikud operatsioonid kirjendatakse kontosse järgmiselt.¹

Arveldused hankijate ja
töövõtjatega

D	60	K
2) 2 200.-		1) 888 000.-
3) 885 800.-		

Kauba ja kaubandus-
ettevõtetes

D	41/3	K
Saldo 1.I 720 000.-		2) 2 400.-
1) 940 000.-		5) 1 030 000.-
K: 940 000.-		K: 1 032 400.-
Saldo I.II 627 600.-		

¹ Raamides näidatud summad storneeritakse (punane kirjend).

Realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi arvestus
196...a. jaanuarikuu kohta.

Krediti- saldo kuu al- gul	Kaubanduslik hinnatäiend		Realiseeritud kau- pu	Kaupsade jäät- kku lõ- puks	Kokku (lahter 5 + lahter 6)	Keskmine kaub.hin- natäiendi protsent <u>laht.4x100</u> lahter 7	Realiseeri- mata kaub. hinnatäiend <u>laht.6x1.8</u> 100	Realisee- ritud kaub. hinnatäiend (lahter 4- -lahter 8)	Realiseeri- tud kauba- ostumaksumus (lahter 5- lahter 10)	
	1	2								3
		Ksive	Esialgne							
		Debet	Krediti- saldo kuu lõpul							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
28 000.-	200.-	52000.-	89 800.-	1 030 000.-	627 600.-	1 657 600.-	5,42	34 015 92	55 784 08	974 215 92

Kaupade jae- ja väikehulgimüük
jaekaubandusettevõtetest

D		48/1	K	
5)	1	030 000.-	4)	1 030 000.-
8)		55 784.08		
K:		974 215.92	K: 1 030 000.-	
			Saldo 1.II 55 784.08	

Kassa

D		50	K	
4)	1	030 000.-	6)	1 029 500.-

Arvelduskonto

D		51	K	
Saldo 1.I				
		65 000.-		
7)		58 500.-		

Kaubanduslik hinnatäiend

D		42/1	K	
2)		200.-	Saldo 1.I	
			38 000.-	
			1) 52 000.-	
			3) 55 784.08	
K:		200.-	K: 3 784.08	
			Saldo 1.II 34 015.92	

Rahalised vahendid teel

D		56/1	K	
6)	1	029 500.-	7)	1 023 500.-

Kaubakäibe erilaenukonto

D		90	K	
7)	965 000.-		Saldo 1.I	
			447 000.-	
			3) 885 800.-	

XI. ARVESTUS KAUPADE REALISEERIMISEL JÄRELMAKSUGA.

Nõukogude tarbijate vajaduste üha parema rahuldamise eesmärgil müüvad riikliku kaubanduse jaeorganisatsioonid peamiselt pikemaajalise kasutamisaajaga kaupu elenikkonnale järelmaksuga. Vastavalt NSV Liidu Ministrite Nõukogu määrusele nr. 915 12.augustist 1959.a. müüakse elanikkonnale järelmaksuga mööblit, raadioid, valmisriideid, kangaid, majapidamistarbeid, mootorrattaid, kelli jne. Kauba müümisel järelmaksuga tekib kaubandusorganisatsioonil tarbijaga arveldus, mis kustub alles pärast kogu kauba hinna tasumist ostja poolt, s.o. poole aasta või ühe aasta pärast peale kauba müüki, olenedes müüdüd kauba hinnast. Järelmaksuga müüdüd kaup hinnaga kuni 2 000 rubla tuleb ostja poolt tasuda 6 kuu jooksul,

kaubad hinnaga üle 2 000 rubla aga 12 kuu jooksul. Kauba ostumomendil on ostja kohustatud tasuma kaubahinnast kohe 25% pluss 2% lisamaksu kauba jaemüügihinnast kaubandusorganisatsioonile krediitkulude katmiseks. Nii maksab ostja kaupa järelmaksuga ostes kauba hinnast 25% kohe, ülejäänud kauba hind aga makstakse 6 või 12 kuu jooksul võrdsetes osades. Peale selle maksab ostja kaupa järelmaksuga ostes kohe 2% kauba jaemüügihinnast kaubandusorganisatsioonile krediitkulude katteks.

Näiteks järelmaksuga ostetud kauba, mille riiklik jaehind on 1 500 rbl., eest tuleb kohe maksta ostjal 375 rbl. (25% 1 500-st) + 30 rbl. (2% 1 500-st) s.o. kokku 405 rbl. Ülejäänud 1 125 rubla on võimalik maksta 6 kuu jooksul ä 187.50 rubla kuus.

Järelmaksuga ostetud kauba, mille riiklik jaehind on 3000 rubla, eest tuleb ostjal kohe maksta 750 rubla (25% 3000-st) + 60 rbl. (2% 3000-st) s.o. kokku 810 rubla. Ülejäänud 2 250 rubla on võimalik maksta 12 kuu jooksul ä 187.50 rubla kuus.

Kauba ostmiseks peab ostja esitama eeskirjade kohaselt vormistatud äiendi ja kohustuse. Äiendi annab välja ettevõtete administratsioon koosõlas ametiühingu komiteega ostja töökohal. Kohustuse vormistab ostja. Ostja töökohal teostatakse tema palgast kinnipidamisi järelmaksuga ostetud kauba eest tekkinud võla kustutamiseks. Ettevõtted ja organisatsioonid, kes annavad välja äiendid kaupade ostuks järelmaksuga, peavad hoolega jälgima, et kinnipidamiste summa järelmaksuga ostetud kauba puhul tekkinud võla katteks ei oleks kuus suurem kui 25% töötaja palgamäärast. Kui töötaja kuu palgamäär on 1 200 rubla, siis kinnipidamised järelmaksuga ostetud kauba puhul tekkinud võla katteks ei tohi olla rohkem kui 300 rbl. kuus. Kinnipidamised järelmaksuga ostetud kauba puhul tekkinud võla katteks kantakse ettevõtete- ja organisatsioonide raamatupidamise poolt igakuuliselt üle kaubandusorganisatsiooni arvele, kes müüs kaupu järelmaksuga. Ülekandmine toimub sularahatus korras maksukorraldusega Riigipanga kau-

du. Kauba realiseerimise momendiks jaekaubandusorganisatsioonis loetakse kauba üleandmise momenti, seepärast peegeldatakse kauba realiseerimisel järelmaksuga kontos nr. 48/1 "Kaupade jae- ja väikehulgimüük jaekaubandusettevõtetest" kogu kauba jaemaksumus kauba üleandmisel ostjale.

Ostja poolt järelmaksuga kaupade ostmisel kaubandusorganisatsiooni krediitkulude katteks tasutud 2% jaemüügihinna realiseerimise kontos nr. 48/1 ei peegelda, vaid see summa kantakse kohe krediitkulude vähendamiseks kontosse nr. 44/2 "Jaekaubandusettevõtete käibekulud". Kaupade müümisel järelmaksuga peetakse arveldusi kontos nr. 64 "Arveldused ostjate ja tellijatega". Analüütilist arvestust peetakse ostjate nimelistel kaartidel ostjate läbilõikes. Arveldused ostjatega arvelduste lihtsustamise eesmärgil peetakse kaubastu keskraamatupidamises tsentraliseeritud korras.

Kaupade realiseerimisel järelmaksuga koostatakse järgmised kirjendid:

Realiseerimise kirjend:

Deebet konto nr. 50 "Kassa - 25% kauba jaemaksumusest,

Deebet konto nr. 64 "Arveldused ostjate ja tellijatega" -
75% kauba jaemaksumusest,

Kreedit konto nr.48/1 "Kaupade jae- ja väikehulgimüük jaekaubandusettevõtetest" - 100% kauba jaemaksumusest.

Kirjend kaupade mahakandmisel materiaalselt vastutava isiku arvelt:

Deebet konto nr. 48/1 "Kaupade jae- ja väikehulgimüük jaekaubandusettevõtetest",

Kreedit konto nr.41/3 "Kaubad jaekaubandusettevõtetes".

Ostja poolt kaubandusorganisatsiooni krediitkulude katteks tehtud makse puhul on kirjend

Deebet konto nr. 50 "Kassa",

Kreedit konto nr. 44/2 "Jaekaubandusettevõtete käibekulud" } 2% kauba jaehinnast.

Igakuuliste ositimaksude laekumisel kuni võla täieliku kustutamiseni koostatakse kirjend:

Deebet konto nr. "Rahalised vahendid" (50.51.91 jt.)
Kreedit konto nr.64 "Arveldused ostjate ja tellijatega".

Realiseeritud kaubandusliku hinnatäiendi arvestus toimub eespool vaadeldud korras ning kantakse kuu lõpul maha storneeriva (punase) kirjendiga:

Deebet konto nr. 48/1 "Kaupade jae- ja väikehulgimüük jae-kaubandusettevõtetest",

Kreedit konto nr.42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend".

XII. KAUBAKADUDE ARVESTUS.

Kaubakadude hulka kuuluvad jaeettevõtetes kahjud kaupade loomuliku kao mahakandmisest, kaod kaupade purunemisest, mõranemisest ja rikkumisest ning kaod vananenud tegumoe ja mudeliga kaupade ning oma esialgse kvaliteedi osaliselt kaotanud kaupade allahindamisest.

Kaupade loomulik kadu tekib: a) kuivamise ja murenemise, b) pudenemise ja tolmamise, c) kleepumise ja imbumise tõttu.

Kaupade loomulik kadu sõltub kaupade säilitamise tingimustest, kaupade liigist ja kaupade käibekiirusest. Kaubandusettevõtete ja organisatsioonide tähtsaim ülesanne kaupade loomuliku kao tõttu tekkivate kadude vähendamisel on võidelda normaalsete kaupade säilitamistingimuste kindlustamise ning kaupade käibekiiruse suurendamise eest. Jaeettevõtetele on NSVL Kaubandusministeeriumi kirjuga nr. 15-04-15 13.septembrist 1956.a. lubatud kasutada keskmisi kaupade loomuliku kao norme, mida rakendatakse ainult sel juhul, kui kaupade inventeerimisel avastati kaupade puudujääk. Kaupade loomuliku kao summa arvutatakse välja ainult realiseeritud kauba summalt. Kaupade loomuliku kadu ei tohi arvestada teistele ettevõtetele saadetud ning tagastatud kaupade summalt. Kaupadele kehtestatud loomuliku kao keskmised normid on näiteks TSNTK Tartu Kaubandusvalitsuses:

a) toidukaupade kauplustele 0,20% jaekäibest.

b) liha- ja kalakaupade kauplustele 0,35% jaekäibest.

Kui kaupade inventeerimise tulemusena puudujääki ei esi-

ne, siis kaupade loomuliku kao summat välja ei arvutata (välja arvatud juhul, kui kaupade loomuliku kao andmed on vajalikud sotsialistliku võistluse kokkuvõtete tegemisel).

Kaupade loomuliku kao summa arvestab välja kaupluse raamatupidaja pärast seda, kui kaupade inventeerimisel avastati esialgne puudujääk. Kaupade loomuliku kao arvestus peab olema koostatud kahe päeva jooksul peale kaupade inventeerimise lõppemist.

Loomuliku kao summa =

Loomuliku kao % x jaekäive inventuuridevahelisel perioodil

100

Olgugi, et erinevatel kaupadel on erinev loomulik kadu, siis keskmise loomuliku kao protsendi rakendamine lihtsustab tunduvalt loomuliku kao väljaarvestust. Kuni 1957. aastani arvutati kaupade loomulik kadu realiseeritud kaupade sortimendis läbilõikes. Et kaupade müük jaettevõtetes on dokumenteerimata, siis oli realiseerimise mahu kindlaksmääramine inventuuridevahelisel perioodil kaupade sortimendi järgi väga tülikas ja aeganõudev töö.

Kaupade loomuliku kao summa kantakse jaettevõtte käibekulude suurendamiseks ostuhinnas (summa ei tohi olla suurem kui inventeerimisel avastatud esialgne puudujääk).

Kooskõlas NSVL Kaubandusministeeriumi käskkirjaga nr. 504 10. septembrist 1956.a. viiakse ootamatud kaupade kontrollinventuurid kauplustes läbi üks kord nelja kuu jooksul ehk kolm korda aastas. Järelikult toimuks kaupade loomuliku kao väljaarvestus ja käibekuludesse kandmine pärast igat kaupade inventeerimist. Sel puhul esineb nende kuude käibekuludes, mil viiakse läbi kaupade inventuur, suure kulu kirjena "Kulud kaupade loomuliku kao normide piires", ülejäänud kuudel seda kulusummat aga üldse ei esineks. Kulud kaupade loomulikust kaost jaotuvad aasta üksikute kuude vahel väga ebaühtlaselt, mis avaldab kahtlemata mõju ettevõtte kasumiplaani täitmisele.

Kaupade loomulikust kaost tekkivate kulude ühtlaseks

jaotamiseks aasta üksikute kuude vahel on vaja moodustada igakuuliselt nn. kaupade loomuliku kao reserv. Kaupade loomuliku kao reservi summa leiame

kaupade loomuliku kao % x kuu kaubakäibeplaan

100

Kaupade loomuliku kao reserv moodustatakse igakuuliselt kirjendiga:

Deebet konto nr. 44/2 "Jaekaubandusettevõtete käibekulud",
Kreedit konto nr. 88 "Eelseisvate maksete reserv".

Peale kaupade inventeerimist kindlaksmääratud ja kaubastu direktori poolt kinnitatud kaupade loomuliku kao summa kirjendatakse:

Deebet konto nr. 42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend" - loomulikule kaole langev hinnatäiendi summa keskmise hinnatäiendi protsendi alusel,
Deebet konto nr. 88 "Eelseisvate maksete reserv" - loomuliku kao summa ostuhinnas,
Kreedit konto nr.41/3 "Kaubad jaekaubandusettevõtetes" - loomuliku kao summa jahinnas.

Kui moodustatud kaupade loomuliku kao reserv osutus suuremaks kui tegelik kaupade loomuliku kao summa, siis liigselt moodustatud kaupade loomuliku kao reserv annulleeritakse storneeriva (punase) kirjendiga:

Deebet konto nr. 44/2 "Jaekaubandusettevõtete käibekulud",
Kreedit konto nr. 88 "Eelseisvate maksete reserv".

Näide kaupade loomuliku kao reservi arvestamiseks ja esialgse puudujäägi mahakandmiseks kaupade loomuliku kao reservi arvel:

Jaettevõtte andmed tegeliku ja plaanilise käibe kohta 1960. aasta nelja esimese kuu jooksul:

Kuu	Kaubakäibe plaan	Tegelik kaubakäive
jaanuar	120 000.-	118 540.-
veebruar	110 000.-	117 360.-
märts	120 000.-	128 500.-
aprill	130 000.-	132 600.-
K o k k u	480 000.-	497 000.-

Eelmine kaupade inventuur oli läbi viidud seisuga 1. jaanuar 1960.a. Viimane inventuur viidi läbi seisuga 30. aprillil ja avastati kaupade esialgne puudujääk jaehinnas rbl. 950.- (h/t keskmine % 6). Kaupade loomuliku kao keskmine % - 0,20.

I. Jaanuarikuus moodustatakse kaupade loomuliku kao reservi = $\frac{0,20 \times 120\ 000}{100} = 240.-$ rbl.

II. Veebruarikuus moodustatakse kaupade loomuliku kao reservi = $\frac{0,20 \times 110\ 000}{100} = 220.-$ rbl.

III. Märtsikuus moodustatakse reservi = $\frac{0,20 \times 120\ 000}{100} = 240.-$ rbl.

IV. Aprillikuus moodustatakse reservi = $\frac{0,20 \times 130\ 000}{100} = 260.-$ rbl.

Lubatav loomuliku kao summa inventuuridevahelisel perioodil

$$\frac{0,20 \times 497\ 000}{100} = 994.- \text{ rubla.}$$

Järelikult võib olla kaupade inventeerimisel avastatud esialgne kauba puudujääk rbl. 950 maha kantud kaupade loomuliku kao arvel (tegelik puudujääk on 44 rbl. võrra väiksem maksimaalselt lubatust).

VI. Esialgsest puudujäägist kantakse maha:

a) loomuliku kao reservi arvel $\frac{94 \times 950}{100} = 893.-$

b) kaubandusliku hinnatäiendi arvel $\frac{6 \times 950}{100} = 57.-$

Kokku rbl. 950.-

VII. Nelja kuu jooksul oli kaupade loomuliku kao reservi moodustatud 960 rubla, järelikult 67 rubla rohkem kui vaja, sellele summale koostataksegi storneeriv (punane) kirjend.

Kirjendid oleksid kontoristidel

järgmised:

Kaubad jaekaubandus- ettevõtetes		Eelseisvate maksete reserv		Jaekaubandusette- võtete käibekulud				
D	41/3	K	D	88	K	D	44/2	K
<u>Saldo:</u>	VI	950.-	VI	893.-	I	240.-	I	240.-
					II	220.-	II	220.-
					III	240.-	III	240.-
					IV	260.-	IV	260.-
					VII ¹	67.-	VII	67.-

Kaubanduslik hinnatäiend

D	42/1	K
VI	57.-	<u>Saldo:</u>

Kaupade purunemine, mõranemine ja riknemine tekib kaubaga hooletu ümberkäimise või kaupade säilitamise tingimustest mittekinnipidamise tagajärjel. Erinevalt kaupade loomulikust kaost, mida selgitatakse ainult inventeerimisel avastatud esialgse puudujäägi puhul, tuleb kaupade purunemisest, mõranemisest ja riknemisest tekkinud kadu välja selgitada ja viivitamatult akteerida. Kaupade purunemise, mõranemise ja riknemise kohta tuleb koostada kolmes eksemplaris akt (vt. lk. 43) komisjoni poolt, kuhu kuuluvad:

- 1) kõrgemalseisva organisatsiooni esindaja,
- 2) jaettevõtte direktor,
- 3) materiaalselt vastutav isik,
- 4) kaubastu kaubatundja.

Riknenud toidukaupade akteerimisel on vaja kohale kutsuda veel sanitaarinspektsiooni esindaja, kes määrab kindlaks osaliselt rikenud toidukaupade edaspidise kasutamise võimaluse. Täiesti kõlbmatuks muutunud ja aktiga mahakantud kaubad tuleb viivitamatult eraldada ja hävitada. Komisjoni ülesandeks on akti koostamisel välja selgitada kaupade rik-

¹ Raamis näidatud summad storneeritakse (punane kirjend).

nemise või purunemise objektiivsed põhjused. Riknenud, purunenud ja mõranenud kauba kohta koostatud aktid vaatab läbi kaubastu (kaubandusvalitsuse) direktor, kes akti kinnitamisel on kohustatud andma kirjaliku korralduse selle kohta, kelle arvele kanda akteeritavad kahjud, samuti abinõude tarvituselevõtmise kohta süüdiolevate isikute suhtes.

Kaupade riknemisest, purunemisest ja mõranemisest tekkinud kahjud võib kanda käibekuludesse ainult raamatupidamisaruannete ja -bilansside määrustikuga kehtestatud korras, kui konkreetsed süüdlased puuduvad. Riikliku kaubanduse jaeorganisatsioonides võib eespool märgitud kahjud maha kanda käibekuludesse järgmiselt:

Kahjud kuni 500 rubla iga üksiku riknemise, purunemise või mõranemise akti alusel kantakse maha kaubastu (kaubandusvalitsuse) direktori loal.

Kahjusid üle 500 rubla võib maha kanda ainult kõrgemal seisva organisatsiooni loal.

Tuleb silmas pidada, et kaupade riknemisest, purunemisest ja mõranemisest tekkivaid käibekulusid ei plaanita, seetõttu osutuvad nad käibekuludesse kandmisel plaanimata kahjudeks. Seepärast on tingimata vaja kaupade riknemiste ja purunemiste aktide koostamisel selgitada süüdiolevad isikud ning kahjusumma tuleb neilt jaehinnas sisse nõuda.

Kui kaupade riknemise, purunemise või mõranemise tõttu tekkinud kahjusumma kantakse ülalvaadeldud korras kinnitatud aktide alusel jaettevõtte käibekuludesse, siis koostatakse akti alusel kirjend:

Deebet konto nr. 44/2 "Jaekaubandusettevõtete käibekulud" - kauba ostuhinnas,

Deebet konto nr. 42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend" - hinnatäiendi summa,

Kreedit konto nr.41/3 "Kauba jaekaubandusettevõtetes - kauba jaehind.

Kui kaupade riknemise, purunemise või mõranemise tõttu tekkinud kahjusumma nõutakse sisse süüdlästel isikutelt, siis alati jaehinnas.

..... Kaubandusvalitsus

Kauplus nr. ....

AKT NR. .... kauba
materjali RIKNEMISE JA PURUNEMISE

KOHTA ..... 196...a.

Komisjon koosseisus: .....

toimetas kauba
materjali järelevaatust, mis on .....
(riknenud, puruné-

..... Järelevaatuse tulemusena selgus:
nud jne.)

Hinna- kirja nr.või artik- kel	Kauba, mater- jali nime- tus	Sort	Mõõt- ühik	Akt.hulk		Hind	Sum- ma	Ümberhin- dam.		Vähene- mine (summa)
				Bru- to	Ne- to või hulk			Uus hind	Sum- ma	

K o m i s j o n i j ä r e l d u s :

Riknemise, purunemise põhjus .....

akteeritud kauba
materjali kasutamine .....

Kogu kasutamiseks kõlbmatu kauba summa ..... rbl. .... kop.

hävitatud komisjoni juuresolekul ..... teel, või

viidud prügiheitekohta saatelehe Nr. ....

järgi ..... 196..a.

(kuupäev)

K o m i s j o n i l i i k m e d

Kinnitan akti kahjusumma ..... rbl. .... kop. ära kanda

..... arvel.

..... 196...a.

Kõrgemalseisva organi juhataja

Akti alusel koostatakse kaks kirjendit:

Deebet konto nr. 76/4 "Mitmesugused isikud muude arveldus-
tega" - kauba jaehind,

Kreedit konto nr.41/3 "Kaubad jaekaubandusettevõtetes" -
kauba jaehind.

Samaaegselt koostatakse kirjend hinnatäiendi summale:

Deebet konto nr. 42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend",

Kreedit konto nr.72/3 "Kaubalis-materiaalsete väärtuste puu-
dujääkide arvestus- ja jaehinna vahe".

Uues kontoplaanis (1960.a.) on soovitatud esialgsed kaod läbi kanda kontost nr. 82 "Puudujäägid ja kaod väärtuste riknemisest". Sellele kontole tuleks kaod kanda siis, kui konkreetsed süüdlased isikud ei ole selgitatud või kui ei ole veel saabunud kaubandusministrilt luba kao kirjendamiseks käibekuludesse või kui isikutele esitatud süüdistus on antud kohtusse, kuid kohus ei ole hagi rahuldanud (esineb vaieldava võlana). Kontos nr. 82 "Puudujäägid ja kaod väärtuste riknemisest" arvestatakse kaod, mille lõplik sihtus ei ole veel kindlaks määratud ostuhinnas.

Kaod vananenud tegumoe ja mudeliga kaupade ning oma esialgse kvaliteedi osaliselt kaotanud kaupade allahindamisest tekivad seoses kaupade aeglase ringluskiirusega ning kauba mittevastavusega tarbijate nõudmisele. Käesoleval ajal, mil kaupade pakkumine tunduvalt ennetab elanikkonna maksevõimelise nõudmise, mil on tunduvalt laienenud kaupade sortiment ning kiiretempoliselt paraneb kauba kvaliteet, mil pidevalt arenevad mood ja elanikkonna põhjendatud nõudmine elanikkonna materiaalse ja kultuurilise heaolu tõusu baasil, on oht kaupade tegumoe ja mudeli vananemiseks. Paratamatult on vaja vananenud tegumoe ja mudeliga kaupade maksumust alandada, vastandades nende hinda elanikkonna nõudmisele.

Eesti NSV Ministrite Nõukogu määrusega nr. 71 2.märtsist 1960.a. on kindlaks määratud riiklikele kaubandusorganisatsioonidele vananenud tegumoe ja mudeliga kaupade ning oma esialgse kvaliteedi osaliselt kaotanud kaupade allahindamisest tekkinud kadude hüvitamise fondi moodustamise ja kulutamise

kord. Kaupade allahindamisest tekkivate kadude hüvitamise fondi moodustavad riikliku kaubanduse jaorganisatsioonid igakuuliselt 0,2% kuu plaanilisest jaekäibest (ehk 1/3 kvartali plaanilisest jaekäibest). Fondi moodustamisel koostatakse kirjend:

Deebet konto nr. 80/3 "Eraldamised fondidesse",
Kreedit konto nr. 87/1 "Vananenud tegumoe ja mudeliga kaupade allahindamise fond".

Vananenud tegumoe ja mudeliga kaupu võib alla hinnata ainult moodustatud fondi piires. Jookeval aastal kasutamata jäänud summad lähevad üle järgmisele aastale ja kasutatakse ettenähtud otstarbeks. Vananenud tegumoe ja mudeliga kaupade allahindamiseks peab olema taotlus Eesti NSV Kaubandusministeeriumilt. Kaupade hindade alandamiseks eespool märgitud kaupadele on vaja kaubastu (kaubandusvalitsuse) administratsioonil moodustada komisjon, kuhu peavad kuuluma:

- 1) TSN TK esindaja,
- 2) kohaliku a/ü esindaja,
- 3) kõrgemalseisva organisatsiooni esindaja,
- 4) materiaalselt vastutav isik,
- 5) arvealatöötaja.

Vajaduse korral lülitatakse komisjoni koosseisu veel kaubatundja või kaupade ekspertiisi büroo esindaja. Komisjon koostab allahinnatavate kaupade kohta nimestik-akti kolmes eksemplaris, mille vorm ja koostamise kord on antud ülal märgitud Eesti NSV Ministrite Nõukogu määruses. Nimestik-akt kinnitatakse kaubastu (kaubandusvalitsuse) direktori poolt. Allahinnatud kaubad antakse saatelealega pärast akti kinnitamist üle allahinnatud kaupade kauplusele. Allahindluse summa kohta koostatakse kirjend:

Deebet konto nr. 87/1 "Vananenud tegumoe ja mudeliga kaupade allahindamise fond" - allahindluse summa ostuhinnas,

Deebet konto nr. 42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend" - hinnatäiendi summa,

Kreedit konto nr. 41/3 "Kaubad jaekaubandusettevõtetes" - allahindluse summa jaehinnas.

Vananenud tegumoe ja mudeliga kaupade ning oma esialgse kvaliteedi osaliselt kaotanud kaupade allahindamisest tekkinud kadude hüvitamise fondi moodustamine on sisse võetud ka finantsplaanis, vähendades vastava summa ulatuses kasumit. Nii kuuluvad need kaod plaaniliste kadude hulka.

Konto nr. 80/3 "Eraldamised fondidesse" suletakse bilansi reformeerimisel kasumi vähendamise arvel.

XIII. TAARAKAALU VAHEDE ARVESTUS.

Kaubandusettevõtetes võetakse kaup materiaalselt vastutava isiku poolt vastu tavaliselt netokaalu alusel. Mõningatel juhtudel aga pole kauba netokaalu täpne kindlaksmääramine kauba vastuvõtul võimalik, vaid netokaal määratakse kindlaks brutokaalu ja markeeringus näidatud taarakaalu abil. Nii on heeringate, povidlo jt. kaupade vastuvõtmisega. Taara vabanemisel kauba alt võib taara tegelik kaal osutada suuremaks markeeringus näidatud taarakaalust või tinglikust taarakaalust (suhkru-, jahukotid). Vahe taara tegeliku kaalu ja kauba vastuvõtmisel arvestatud tingliku (markeeringus näidatud) taarakaalu vahel nimetatakse taarakaalu vaheks. Taarakaalu vahe kujutab seega endast kauba vastuvõtul tekkinud kauba puudujääki, mille tekkimises ei ole süüdi materiaalselt vastutav isik.

Näide: Saadi 10 tünni povidlot brutokaaluga 870 kg. Taarakaal määrati tünnidel näidatud markeeringu järgi 120 kg. Povidlo võeti arvele netokaaluga 750 kg. & 14 rbl., kokku 10 500 rbl. Pärast tünnide vabanemist povidlo alt selgus taara kaalumisel, et tünnide tegelik kaal oli 136 kg. Järelikult on taarakaalu vahe 16 kg ning kuulub materiaalselt vastutava isiku arvel olevate kaupade summast mahakandmisele. Mahakandmisele kuulub seega kauba puudujääk, mis tekkis kauba vastuvõtmisel rbl. 224 (16 x 14).

Taarakaalu vahe määratakse kindlaks vastavalt hankijaga sõlmitud lepingu tingimustele kas kauba alt vabanenud taa-

ra täieliku või valikkaalumise teel. Taarakaalu vahe tuleb vormistada aktiga komisjoni poolt tähtaegadel, nagu see on ette nähtud hankijaga sõlmitud lepingus. Kui hankelepingus akteerimise tähtaegu ette nähtud ei ole, siis tuleb koostada taarakaalu vahe akt hiljemalt 10 päeva jooksul, arvates taara vabanemisest, poolvedelate või vedelate kaupade alt vabanenud taara tuleb aga üle kaaluda ja akt koostada otsekohe.

Kuritarviduste ärahoidmiseks taarakaalu vahede akteerimisel tuleb akteeritavale taarale komisjoni poolt keemilise pliiatsi abil peale märkida akteerimise kuupäev ja akti number. Taoline kord hoiatab ka hankijat taara tagasisaamisel taarakaalu edaspidise õige fikseerimise suhtes markeeringus. Taarakaalu vahede akt koostatakse kolmes eksemplaris. Taarakaalu vahede akti koostamise ja kinnitamise kord on analoogiline kaupade rikkemise ja purunemise akti koostamise ja kinnitamise korruga.

Taarakaalu vahe summa sissenõudmisel hankijalt koostatakse akti alusel kirjend:

Deebet konto nr. 62 "Arveldused deebitoridega pretensioonide alal" - mahakantud kaup ostuhinnas,

Deebet konto nr.42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend" - hinnatäiendi summa,

Kreedit konto nr.41/3 "Kaubad jaekaubandusettevõtetes" - mahakantud kaup jaehinnas.

Kaubandusorganisatsioon koostab hankijailt kalakaupade puhul saadud täiendava kaubandusliku mahahindluse arvel taarakaalu vahet maha kandes kirjendi:

Deebet konto nr. 42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend",

Kreedit konto nr.41/3 "Kaubad jaekaubandusettevõtetes".

Taarakaalu vahed üle hankijailt saadud mahahindluse summa kantakse väikeste vahede puhul jaeorganisatsiooni käibekuludesse ostuhinnas kirjendiga:

Deebet konto nr. 44/2 "Jaekaubandusettevõtete käibekulud" - taarakaalu vahe ostuhinnas,

Deebet konto nr. 42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend" - hinnatäiendi summa,

XIV. KAUPADE ÜMBERHINDAMISE ARVESTUS.

Kaupade ümberhindamise põhiliseks vormiks sotsialistlikus majanduses on kaupade hindade järkjärguline alandamine Nõukogude valitsuse vastavate määruste alusel rahva materiaalse heaolu pideva tõusu tagamise eesmärgil. Hindade pidev alandamise poliitika suurendab aastast-aastasse nõukogude töötajate reaalpalka. Hindade muutmisel hüvitatakse Nõukogude valitsuse määruse alusel ümberhindamise vahe kaubandusorganisatsioonidele riigieelarvest, juhul aga, kui suurendatakse üksikute kaupade hindu, kuulub vahe sissemaksmisele riigieelarvesse. Tuleb silmas pidada, et kaupade nõudmise ja pakkumise vahelise seose kindlustamisel mängib väga tähtsat osa sellise majandusliku hoova kasutamine nagu hindade süsteem. Hindade alandamisega suureneb töötajate reaalpalk ning sellega kaasneb nõudmise üldmahu suurenemine. Nõukogude valitsus, arvestades kaupade tootmise mahu suurenemist kaubahinna järk-järgulise alandamisega, tingib selle kauba tarbimisenõudluse suurenemise. Nii võimaldas sealiha tootmise suurenemine 1957.a. lõpul alandada sealiha hinda 15-20%, mis oli tähtsaks tingimuseks tolle elanikkonnale väga vajaliku kauba järsul tarbimisenõudluse suurenemisel. 1960.a. algul teostati valitsuse määruse alusel tekstiil-galanteriikaupade, fotoaparaatide, raadiote, televiisorite, käekellade jne. hindade alandamisi 5-30% eesmärgiga tõsta rahva materiaalset ja kultuurilist heaolu ning viia kooskõlla nõudmise ja pakkumise vahekord.

Esineb ka üksikute kaupade hindade kõrgendamise majanduslikult põhjendatud vajadusi. Nii kõrgendati hiljuti auto-
de, vaipade, kasukate jne. hindu, sest nõudmine ületas tunduvalt pakkumise ja nimetatud kaubad võiksid vastasel juhul muutuda spekulatsiooniojektideks.

Siin ei tohi hindade alandamise või kõrgendamise küsi-

must vääriti mõista, nagu määrakski selle ainuüksi nõudmise ja pakkumise vahekord. Hindade alandamise objektiivseks põhjuseks on ja jääb ühiskondlikult vajalike töökulude vähene mine selle või teise kauba tootmisel. Samal ajal võimaldab üksikute kaupade hindadega manööverdamine reguleerida nõudmise ja pakkumise vahekorda.

Kaupade ümberhindamist teostatakse järgmistel juhtudel:

- 1) valitsuse määruse alusel riigieelarve arvel,
- 2) hankija arvel,
- 3) kaubandusorganisatsiooni arvel,
- 4) seoses kaupade jaehindade sesoonse muutumisega.

Kui kaupade ümberhindamine toimub valitsuse määruse alusel, siis hüvitatakse ümberhindluse vahe harilikult riigieelarvest (hinnaalanduse puhul) või makstakse riigieelarvesse (hinnakõrgenduse puhul). Arveldused riigieelarvega toimuvad kohalike rahandusorganite kaudu, arvelduste õigsuse kontrollimise eesmärgil tuleb üks kaupade ümberhindluse akti eksemplar esitada kohalikule rahandusorganile. Kaupade ümberhindamiseks valitsuse määruse alusel moodustatakse kaubastu (kaubandusvalitsuse) direktori (juhataja) poolt kompetentne komisjon, kuhu peavad kuuluma:

- 1) kõrgemalseisva organisatsiooni esindaja (komisjoni esimees),
- 2) materiaalselt vastutav isik,
- 3) raamatupidamisala töötaja,
- 4) kohaliku töörahva saadikute nõukogu täitevkomitee esindaja.

Kui ümberhindamisele kuulub rohkem kui üks kolmandik kõigist ühe materiaalselt vastutava isiku vastutusel olevaist väärtustest (rahas arvestatult), siis viiakse läbi täielik inventuur kaasa arvatud ka ümberhindamisele mittekuuluvad kaubad.

Kaupade ümberhindluse akt koostatakse kolmes eksemplaris, millest üks jääb materiaalselt vastutavale isikule, kaks eksemplari antakse raamatupidamisele. Ümberhindluse aktid kinnitatakse kõrgemalseisva organisatsiooni poolt. Üks kinnitatud akti eksemplaridest esitatakse TSM TK rahandusosakonnale arvelduste teostamiseks ümberhindluse vahe osas.

Valitsuse määruse alusel teostatud kaupade ümberhindluse vahe arvestatakse kontos nr. 14 "Materiaalsete väärtuste ümberhindamine" kuni arvelduste lõpetamiseni.

Kaupade hindade alandamisel koostatakse akti alusel ümberhindluse vahe kohta kirjend:

Deebet konto nr. 14 "Materiaalsete väärtuste ümberhindamine",
Kreedit konto nr.41/3 "Kaubad jaekaubandus- ja ühiskondliku
toitlustamise ettevõtetes.

Koos kaupade jaehindade muutumisega muutub harilikult ka hinnatäiendi summa (mahahindluse % jääb tavaliselt samaks), hinnatäiendi vahe kirjendamise korra kohta on antud valitsuse määruse juurde kuuluvas korralduses täiendav märkus.

Kaupade hindade kõrgendamisel valitsuse määruse alusel koostatakse akti põhjal ümberhindluse vahe kohta eeltoduga võrreldes vastupidine kirjend.

Konto nr. 14 "Materiaalsete väärtuste ümberhindamine" suletakse pärast arvelduste lõpetamist (vahe hüvitamist või ülekandmist), sel puhul konto nr. 14 korrespondeerib rahaliste vahendite kontoga.

Kaupade ümberhindamine võib toimuda veel hankija arvel kui ka kaubandusorganisatsiooni enda arvel.

Juhul, kui hankijailt saadav kaup on hankija arves näidatust madalama kvaliteediga või osaliselt riknenud, toimub nende kaupade hindade alandamine hankija arvel. Sel puhul koostatakse kindlaksmääratud komisjoni poolt eeskirjadekohane rahvatarbekaupade kvaliteediilise vastuvõtu akt, mis on aluseks ühtlasi pretensiooni esitamisel hankijale. Ümberhindamise vahe summa, mille osas esitatakse hankijale pretensioon, kirjendatakse raamatupidamises:

Deebet konto nr. 62 "Arveldused deebitoridega pretensioonide
alal" - ümberhindluse vahe ostuhinnas,

Deebet konto nr.42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend" - hinnatäiendi summa,

Kreedit konto nr.41/3 "Kaubad jaekaubandusettevõtetes" - ümberhindluse vahe jaehinnas.

Kaubandusorganisatsiooni enda arvel võib kaupu alla hinnata juhtudel, kui see on seotud teatud abinõude läbiviimisega

ga hindade alal, arvestades kaupade realiseerimisel kujunenud konjunktuuri (mitteminevate, seisajäänud kaupade tekstiilrestide jms. allahindamine). Sellist kaupade ümberhindlust tuleb kõigi võimaluste piires ära hoida, sest see suurendab ettevõtte plaanimata kahjumeid ja halvendab finantsmajanduslikku olukorda üldse. Kaupade hankimisel on vaja hoolikalt kaaluda tarbimiskõudluse kujunemist kaubale ning kauba võimalikku realiseerimiskiirust.

Kaupade ümberhindamiseks kaubandusorganisatsiooni enda arvel moodustatakse kompetentne komisjon, kes koostab ümberhindluse akti. Ümberhindluse akti kinnitab kaubastu (kaubandusvalitsuse) direktor (juhataja). Pärast akti kinnitamist antakse ümberhinnatud kaup kaupluse juhataja poolt vormistatud saatelehega üle kauplusele, mis on ette nähtud allahinnatud kaupade realiseerimiseks.

Kaupade ümberhindamisel kantakse kaubandusorganisatsiooni enda arvel ümberhindluse vahe ostuhinnas plaanimata kahjumitesse, ümberhindluse vahele kuuluva hinnatäiendi võrra vähendatakse kaupade juurde kuuluvat hinnatäiendi summat. Seega kirjendatakse ümberhindluse vahe:

Deebet konto nr. 99 "Kasumid ja kahjumid" - ümberhindluse vahe ostuhinnas,

Deebet konto nr.42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend" - hinnatäiendi summa,

Kreedit konto nr.41/3 "Kaubad jaekaubandusettevõtetes" - ümberhindluse vahe jaehinnas.

Näide: Kaupade väärtus jaehindades enne allahindlust oli 15 000.rbl. Nende kaupade kaubanduslik mahahindlus oli 5%. Kaubad hinnati alla 3 000 rbl. võrra. Järelikult on ümberhindluse vahe juurde kuuluv hinnatäiendi summa 150 rbl. ($\frac{5 \times 3\,000}{100}$) ning ümberhindluse vahe ostuhinnas moodustab 2 850 rbl. (3000 - 150). Allahinnatud kaubad 12 000 rbl. väärtuses realiseeritakse eri kaupluse kaudu ning allahinnatud kaupade käibekulude katteks jääv hinnatäiendi summa moodustab 600 rbl.

$$\left(\frac{12\,000 \times 5}{100} \right)$$

Jaehindade sesoonsest muutumisest tingitud ümberhindamise operatsioonid arvestatakse kaubandusettevõtetes ja -organisatsioonides samuti kontol nr. 14 "Materiaalsete väärtuste ümberhindamine".

Seoses kaupade jaehindade sesoonse muutumisega läbiviidava inventuuri puhul tehakse ümberhindamise summa kindlaks vahena kaupade jäägi summa vahel varem kehtinud müügihindades miinus kaubanduslik mahahindlus ning samade kaupade hinna summa vahel uutes müügihindades miinus kaubanduslik mahahindlus.

Jaehindade sesoonse alandamise korral on kirjend:

Deebet konto nr. 42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend" - vahe kaubanduslike mahahindluste summade vahel enne ja pärast kaupade ümberhindamist.

Deebet konto nr. 14 "Materiaalsete väärtuste ümberhindamine" - vahe kaupade hinna summade vahel varem kehtinud müügihindades miinus kaubanduslik mahahindlus ja kaupade hinna vahel uutes jaehindades miinus kaubanduslik mahahindlus.

Kreedit konto nr.41/3 "Kaubad jaekaubandusettevõtetes" - samade kaupade endiste ja uute jaehindade vahe.

Jaehindade sesoonse tõstmise korral koostatakse vastupidine kirjend.

Kuu lõpul suletakse konto nr. 14 "Materiaalsete väärtuste ümberhindamine". Sel puhul koostatakse konto deebetsaldo, s.o. jaehindade alandamise summa kohta kirjend:

Deebet konto nr. 48/1 "Kaupade jae- ja väikehulgimüük jae-kaubandusorganisatsioonidest",

Kreedit konto nr. 14 "Materiaalsete väärtuste ümberhindamine".

Eeltoodud konto kreditsaldo, s.o. jaehindade tõusu summa ülekandmiseks kuu lõpul koostatakse punane (storneeriv) kirjend samade kontode korrespondeerimisega.

XV. MATERIAALSELT VASTUTAVATE ISIKUTE
KAUBAARUANDLUS.

Materiaalselt vastutavad isikud on kohustatud kõik kauba ja taara sissetuleku ja väljamineku dokumendid üle andma raamatupidamisele. Dokumendid antakse raamatupidamisele üle kaubaaruande juures kas iga päev või harvem, olenedes rakendatud korrast.

Kaubaaruande otstarve seisneb kõigepealt selles, et algdokumentide rühmitamise ja nende registreerimisega ühele koondokumentile (aruandele) näitlikult peegeldada iga materiaalselt vastutava isiku juures olevate kaupade ja taara liikumist antud ajavahemikul ning teiseks, et viia välja kaupade ja taarajääk teatud kindlaksmääratud kuupäevaks.

Kaubaaruanne koostatakse lk.51 toodud vormi kohaselt kahes eksemplaris, millest esimene koos kõigi kauba ja taara sissetuleku- ja väljaminekudokumentidega antakse üle raamatupidajale allkirja vastu teisel eksemplaril.¹

Seega tõendab kaubaaruanne üleantavate dokumentide hulka ja aega, mis on vajalik reaalsete raamatuliste kauba- ja taarajääkide väljatoomisel.

Kaubaaruannete koostamise põhimõtted on järgmised:

- 1) kaubaaruande sissetulekupoolle märgitakse kõigepealt kas eelmise kaubaaruande andmetel või inventeerimisnimestike põhjal kaupade ja taarajääk aruandeperioodi alguseks, edasi registreeritakse eraldi iga sissetulekudokument ning tehakse kaupade ja taara sissetuleku üldkokkuvõtted;
- 2) jaeettevõtte poolt vastuvõetud kaubad ja taara kantakse kaubaaruannetesse kohustuslikult nende saamise päeval kronoloogilises järjekorras;
- 3) kaubaaruande väljaminekupoolle kirjutatakse kauba müük sularahas (eraldi päevade kaupa), samuti kõik muud kaupad

---

¹ Toidukaupade kauplustes on soovitatav kaubaaruande tagakülge kasutada taara liikumise peegeldamiseks taara liikide ja sortide järgi; see täidab ühtlasi analüütilise taaraarvestuse ülesande.

..... kaubastu
 kauplus ..... kaubavarude normatiiv.....
 .....
 (sektsioon, osakond)
 .....
 (materiaalselt vastutav isik)

KAUBAARUANNE NR: .....

" " ..... 196..a. kuni " " ..... 196..a.

Sissetulek	Dokument		Summa		Raamatupidamise märkusi
	nr.	kuup.	kaup	taara	
Jaan....."..... 196..a.					
Kokku (ilma jäagita)					
Kokku (koos jäägiga)					

Aruande tagakül

Väljaminek	Dokument		Summa		Raamatupidamise märkusi
	nr.	kuup.	kaup	taara	
Kokku					
Jaan. ...."..... 196..a.					

Lisa .... dokumenti. Materiaalselt vastutav isik (alkiri)

Aruande koos dokumentidega võttis vastu "... " ..... 196..a.

Raamatupidaja ..... (alkiri)

Aruande kontrollis "... " ..... 196..a. Raamatupidaja (alkiri)

Parandustega nõus, kauba- ja taarajägid summas rbl. ....

Kinnitan. Materiaalselt vastutav isik .....(alkiri)

de väljaminekud iga üksiku dokumendi järgi eraldi, tehakse väljamineku üldkokkuvõtte ning tuuakse välja kaupade ja taarajääd aruandeperioodi lõpuks;

- 4) registreeritud dokumentide kohta näidatakse aruandes kohustuslikult nende nimetused, kuupäevad ja numbrid;
- 5) kaupade jäägid ja liikumine peegeldatakse kaubaaruandes jaemüügihindades, taarajäägid ja liikumine aga kasutatava taara arvestuse hindades (keskmised hinnad, ostuhinnad jne.).

Kaubaaruanne esitatakse raamatupidajale raamatupidaja poolt kindlaksmääratud kellaajal. Raamatupidaja kontrollib kaubaaruannet ja sinna juurde kuuluvaid dokumente vastu võttes eriti hooliga, kas iga sissekande kohta kaubaaruandes on olemas vastav dokument ning kas kaubaaruandele lisatud dokumentide kuupäevad vastavad aruandeperioodi kuupäevadele. Kui on kaubaaruandele lisatud dokumente varasemate kuupäevadega, võib arvata, et materiaalselt vastutav isik viivitas nende üleandmisega kaupade puudujäägi varjamise eesmärgil. Nendel juhtudel tuleb küsimus hoolikalt selgitada ja kahtluste korral nõuda inventuuri läbiviimist vastava materiaalselt vastutava isiku juures olevate kaupade ja taara õige jäägi väljaselgitamiseks.

Esialgse kontrolli järel annab raamatupidaja allkirja kaubaaruande teisel eksemplaril aruande vastuvõtmise kohta.

Hiljem, kuid võimalikult samal päeval, teostab raamatupidaja aruande ja kõigi sinna juurde kuuluvate dokumentide sisulist, vormilist ja aritmeetilist kontrolli. Avastades vigu, teeb ta aruandes vastavad parandused. Erinevate vigade parandamisel muutub kauba- ja taaralõppjääk, mistõttu on nõutav, et materiaalselt vastutav isik kinnitaks oma allkirjaga uued kauba- ja taarajäägid, vastasel korral oleks uus kaubaaruanne juba vale algjäägiga. Raamatupidaja teeb aruandele märkuse aruande kontrollimise kohta.

Kui aruanne ja juurdekuuluvad dokumendid on sisuliselt, vormiliselt ja aritmeetiliselt kontrollitud, alustab raamatupidaja dokumentide põhjal kaubaoperatsioonide kirjendamist

žurnaallorderitesse. Koostatavad kirjendid on toodud eespool üksikute peatükkide kaupa.

Kaubaaruannete kontrollimisel tuleb heolega jälgida kaubavarude normatiivist kinnipidamist, eriti heolega tuleb aga kindlaks määrata, kuidas kulgeb kaubakäibeplaani täitmine.

Hoolikas kontroll, täpne arvestus ja õigeaegselt rakendatavad abinõud hoiavad ära ebameeldivad ootamatused, mis esinevad nõrga kontrolli ja arvestuse tulemusena.

XVI. INVENTEERIMINE JAETTEVÖTETES.

Inventuuri all mõistetakse tegeliku kauba- ja taarajäägi kindlaksmääramist nende ülelugemise, -mõõtmise või -kaalumise teel ning saadud andmete võrdlemist raamatupidamise andmetega.

Inventeerimise eesmärgiks on kindlustada pidev täpne kontroll sotsialistliku omandi allesoleku ja säilitamise korra ning tingimuste üle. Inventeerimisel tuleb selgitada ka seisjärjekorras, vähenõutavad ja mittetäisväärtuslikud kaubad, see võimaldab tarvitusele võtta abinõud nende realiseerimiseks, kaubavarude vähendamiseks ning kaupade ringluskiiruse suurendamiseks. Inventeerimine on eeskätt kontroll materiaalselt vastutavate isikute töö täpsuse ja kvaliteedi üle. Kaupmateriaalsete väärtuste inventeerimine tuleb läbi viia ranges kooskõlas NSVL Kaubandusministeeriumi käskkirjaga nr. 680 5.aug. 1949.a. kehtestatud nõuetega. Inventuuri läbiviimise uued tähtajad on kindlaks määratud NSVL Kaubandusministeeriumi käskkirjaga nr. 504 10.septembrist 1956.a.

Inventeerimise plaanimine.

Ootamatute kontrollinventuuride läbiviimise plaani koostab kaubastu (kaubandusvalitsuse) pearaamatupidaja aasta kohta, arvestades eeskätt kohustuslike inventuuride läbiviimise tähtaegu. Plaanitud tähtajad ei tohi teada olla jaettevõtete materiaalselt vastutavatel isikutel. Peale kohustuslike inventuuride tähtaegade tuleb plaani (graafiku) koostamisel arvesse võtta veel rida mitmesuguseid tegureid, nagu kauban-

dustõõtjate vilumus (vähese vilumusega töötajaid tuleb kontrollida sagedamini), materiaalselt vastutava isiku puhkusele mineku ja puhkuselt tuleku aeg, inventeerijate arv jne. Inventuuride läbiviimise graafiku koostamisel kui ka inventuuride tegelikul läbiviimisel tuleb neid teostada põhiliselt väljaspool kaupluste lahtiolekuaega, et inventuurid ei muutuks takistavateks teguriteks kaupluse kaubakäibeplaani täitmisel. Inventuuride läbiviimise oskuslikul organiseerimisel on oluline tähtsus sotsialistliku omandi allesoleku kindlustamiseks.

Inventeerimise liigid.

Kaup-materiaalsete väärtuste inventuure võib liigitada olenevalt inventeerimise eesmärgist:

- 1) ootamatud kontrollinventuurid,
- 2) inventuurid materiaalselt vastutavate isikute vahetusel,
- 3) inventuurid kaupade ümberhindamisel (kui üle 30% kaupadest hinnatakse ümber);
- 4) inventuurid toimunud õnnetusjuhtumite tõttu (murdvargus, tulekahju, stiihilised loodusõnnetused jne.);
- 5) aastainventuurid,
- 6) inventuuride osalised proovikontrollinventuurid (pist-inventuurid).

Inventeerimise tähtajad.

Inventeerimine tuleb kauplustes läbi viia kompetentse komisjoni poolt vajaduse järgi, kuid mitte harvem kui 3 korda aastas ehk üks kord nelja kuu jooksul. Ülejäänud jaekaubandusettevõtetes tuleb inventuur läbi viia samuti vajaduse järgi, kuid mitte harvem kui üks kord kvartalis s.o. neli korda aastas.

Inventeerimiskomisjon.

Kaup-materiaalsete väärtuste inventeerimine peab toimuma materiaalselt vastutavale isikule ootamatult. Inventeerimiskomisjoni koosseisu määrab kindlaks kaubastu (kaubandusvalituse administratsioon, kasutades selleks kogemustega, kaupu

hästi tundvaid töötajaid. Inventeerimisele suunamine toimub kirjaliku korralduse alusel.

Perioodilisi kontrollinventuure teostatakse komisjoni poolt, kuhu peavad kuuluma:

- 1) kõrgemalseisva organisatsiooni esindaja (komisjoni esimees);
- 2) materiaalselt vastutav isik,
- 3) arvealatöötaja.

Väikeste jaettevõtete inventeerimisel pole kolmanda liikme (arvealatöötaja) osavõtt kohustuslik. Inventeerimise kirjalikus korralduses näidatakse peale komisjoni koosseisu veel inventeerimise objekt ja maht, töö algus ja lõpp. Korraldusele kirjutavad alla kaubastu (kaubandusvalitsuse) direktor ja pea- või vanemraamatupidaja ja see antakse komisjoni esimehele mitte varem kui 2-3 tundi enne inventeerimise algust.

Inventeerimiskorralduste täitmise kontrollimiseks registreeritakse korraldused vastava vormiga raamatus.

Neil juhtudel, kui kaup-materiaalsete väärtuste inventeerimine toimub materiaalselt vastutava isiku osavõtuta (haigus, surm jne.), samuti peale vargusi ja riisumisi, peab komisjoni koosseisu kuuluma kas linna tööraha saadikute nõukogu või miilitsa esindaja, kes peab varustatud olema lähitava asutuse volitusega inventeerimisest osavõtuks.

Väärtuste inventeerimist ühele ja samale kõrgemalseisva organisatsiooni esindajale samas jaettevõttes ei ole lubatud 2 korda järjest.

Kvaliteediliste inventeerimiste kindlustamise eesmärgil on kaubandusorganisatsioonide juhatajad või nende asetäitjad kohustatud isiklikult osa võtma vähemalt 10% inventuuride proovikontrollinventeerimistest.

Kooskõlastatult kohalike juhtivate organisatsioonidega on soovitatav kaubandusorganisatsioonide juhatajatel organiseerida ootamatuid täielikke üldinventeerimisi üheaegselt kogu kaubastus või kaubandusvalitsuses. Üldisi inventeerimisi võib teostada ka võrgu spetsialiseerimistunnuste järgi.

Inventeerimiskomisjoni kohustused ja vastutus.

Inventeerimiskomisjon on kohustatud:

- a) kindlaks tegema kaup-materiaalsete ja rahaliste vahendite jäägid, mis asuvad üksikute materiaalselt vastutavate isikute juures hoiul, teostama väärtuste hindamist kooskõlas kehtivate hinnakirjadega ja arvestuse andmetega ning vormistama inventeerimismaterjalid õigesti;
- b) võrdlema kaup-materiaalsete ja rahaliste vahendite jääke raamatupidamises väljatoodud jääkidega;
- c) lahkuminekute puhul kindlaks tegema lahkuminekute põhjused tegelike jääkide ja raamatupidamise andmete vahel, kontrollima lahkuminekute faktid dokumentide alusel, selgitama ja märkima aktis lahkuminekute põhjused ja süüdlased isikud;
- d) tegema inventeerimise andmete alusel ettepanekud puudujääkide sissenõudmise, ülejääkide arvelevõtmise, väärtuste õige vastuvõtu, hoiu ja väljamise, nende arvestuse ja säilivuse kontrollimise kohta.

Ebaõigete andmete teadlikul sissevõtmisel inventeerimismestikesse sihiga varjata omastamisi ja raiskamisi, võetakse inventeerimist teostanud isikud vastutusele kriminaalkorras.

Hooletu inventeerimise puhul karistatakse inventeerimiskomisjoni liikmeid distsiplinaarkorras.

Inventeerimise ettevalmistamine ja ettevõttes.

Inventeerimiskomisjoni esimees ja arvealatöötaja, ilmu des korralduses märgitud ajal ja ettevõttesse, esitavad inventeerimise korralduse materiaalselt vastutavale isikule.

Kohe lõpetatakse kaubaoperatsioonide teostamine, üks suletakse ning paigutatakse välja teade "Kauplus suletud inventuuri tõttu".

Enne inventeerimisele asumist on inventeerimiskomisjon kohustatud:

- a) plommima abiruumid, keldrid ja teised väärtuste hoiukohad, millel on eraldi sisse- ja väljapääsud;

- b) kindlaks määrama rahaliste vahendite jäägid kassades ja jooksva päeva laekumissumma. Sularaha kohta kassas koostatakse eraldi kassa-akt;
- c) kontrollima kõikide kaalu- ja mõõduvahendite õigsust (kaalud, plommid, liitrid, meetrid jne.);
- d) ära võtma dokumendid koos kauba- ja kassa-aruandega. Igasuguste kaup-materiaalsete väärtuste sissetuleku- ja väljaminekudokumentide jätmine materiaalselt vastutavate isikute kätte on kategooriliselt keelatud.

Neil juhtudel, kui materiaalselt vastutavad isikud rikuvad dokumentide raamatupidamisele üleandmise korda ja tähtaegu, tuleb võtta süüdlased vastutusele. Inventeerimiskomisjon peab kauba- ja kassaaruandeid ning nende juurde kuuluvaid dokumente põhjalikult kontrollima ja kõik need dokumendid oma allkirjadega kinnitama. See on vajalik arvepidamise võrreldava kauba- ja taarajäägi väljatoomiseks.

Edasi tuleb kaubad ette valmistada inventeerimiseks. Kaupade ja taara inventeerimine peab toimuma väärtuste paigutuse järjekorras antud ruumis. Inventeerimise ajaks tuleb kaubad ja taara sorteerida ja järjekorda seada, iga kauba juurde tuleb seada sedel täielike andmetega antud kauba kohta.

Inventeerimise läbiviimise kord.

Kui ettevalmistused on lõpetatud, alustatakse kaupade ja taara inventeerimisega. Enne seda aga võetakse materiaalselt vastutavalt isikult järgmise sisuga allkiri:

"Mina, allakirjutanu, annan käesoleva allkirja selles, et inventeerimisele asumise momendiks kõik kauba ja taara sissetuleku- ja väljaminekudokumentid on kaubaaruandesse sisse kantud ning üle antud raamatupidamisele ja inventeerimismomendiks on kõik minu vastutusele saabunud kaubad ja taara võetud arvele ning väljasaadetud väärtused kantud väljaminekutesse. Mingisuguseid dokumente ja raha minu kätte ei jäänud. Inventeerimismomendiks on minu andmete alusel jäägid järgmised:

Kaubad rbl. .... (numbrite ja sõnadega)

Taara rbl. .... (numbrite ja sõnadega)

Allkiri (amet, nimi ja initsiaalid)".

Inventeerimisel loetakse, kaalutakse ja mõõdetakse kõik väärtused üle materiaalselt vastutava isiku poolt komisjoni liikmete juuresolekul, kes kontrollivad kaup-materiaalsete väärtuste kokkuvõtete, kaalumise, mõtmise ja ülelugemise õigsust. Jaetevõtetes tuleb kõik taaras asuvad kaubad lahti pakkida ja kontrollida nii koguseliselt kui ka kvaliteediliselt. Kategooriliselt on keelatud kastide ja tünnide koguse kokkuarvutamine nende sisu kontrollimata.

Inventeerimisel kindlaksmääratud täpsed andmed kantakse inventeerimisnimestikesse, mis koostatakse kahes või kolmes eksemplaris, olenedes vajadusest.

Sissekanded kauba koguse kohta tehakse nimestikesse mõõtühikutes, mis on kooskõlas hinnaga (tüki, kilogrammi jne. eest). Iga sektsiooni (materiaalselt vastutava isiku) kohta koostatakse eraldi nimestik. Kui ühe materiaalselt vastutava isiku vastutusel olevad kaubad hoitakse eri kohtades või territoriaalselt üksteisest eraldatud ruumis, koostatakse iga hoiukoha kohta eraldi nimestikud.

Ühe inventeerimisnimestiku eksemplari täidab materiaalselt vastutav isik ise, teise eksemplari täidab kopeerpaberi abil üks komisjoni liikmetest.

Nimestikkude täitmisel toimub iga lehekülje vastastikune võrdlemine, lahkuminekute puhul kontrollitakse need väärtused, milliste juures oli lahkuminekuid, unesti.

Kaup-materiaalsete väärtuste üleandmisel ühelt materiaalselt vastutavalt isikult teisele koostatakse nimestikud neljas eksemplaris. Neljas eksemplar täidetakse materiaalselt vastutava isiku poolt, kes võtab väärtusi vastu. Kõik nimestiku eksemplarid loetakse algeksemplarideks.

Pärast väärtuste tegelike jääkide vastastikust kontrollimist nimestikkude alusel kirjutavad kõik komisjoni liikmed igale nimestiku leheküljele alla, kusjuures eraldi igal leheküljel tuleb sõnades näidata: a) kaup-materiaalsete väärtuste

järjekorranumbrite arv antud leheküljel, b) antud leheküljel registreeritud kõikide väärtuste koguse kokkuvõtte naturaalnäitajais.

Nii toimitakse iga lehekülje täissaamisel inventeerimisinimestikes. Nimestikud täidetakse tindiga või keemilise pliiatiga selgelt ja täpselt. Mingisuguseid määramisi, kustutamisi ja mahatõmbamisi ei ole lubatud teha. Tekkinud ja avastatud vigade parandamine toimub kõikidel eksemplaridel ebaõige sissekande mahatõmbamise ja selle peale õige sissekande märkimise teel (korrektuurparandusmeetodil). Parandus peab olema tõestatud kõigi komisjoniliikmete allkirjadega.

Nimestikkudes tuleb selgesti ära näidata kaupade nimetused, sort, markeeringud ja muud eritunnused, mis võimaldavad antud kauba hinnakirja järgi kindlaks määrata. Taarastatud kaalukaupade juures tuleb näidata kohtade arv, bruto-, taara- ja netokaal.

Väheminevaid, seisvaid ja mittekvaliteetseid kaupu ei kanta inventeerimise põhinimestikku, nende kohta koostatakse eraldi nimestikud. Nende nimestike juurde lisab inventeeritava ettevõtte juhataja oma kirjalikud seletused säärase kaupade olemasolu põhjuste kohta ja teeb ettepanekud nende kasutamise ja realiseerimise tähtaegade kohta. Täielikult kõlbmatuid kaupu inventeerimisinimestikesse ei kanta. Nende kaupade kohta koostab komisjon akti, näidates põhjused ja süüdlased väärtuste rikkemises, ning annab akti kindlaksmääratud korras üle kõrgemalseisva organisatsiooni juhatajale kinnitamiseks.

Kaubad, mida ei saa kasutada ümbertöötlemiseks või mõneks muuks otstarbeks, kuuluvad peale nende rikkemise akti kinnitamist kindlaksmääratud korras hävitamisele, mille kohta koostatakse akt.

Inventeerimise ajal kauplusesse saabunud kaubad kantakse samuti eraldi nimestikesse. Tuleb silmas pidada, et inventeerimise ajal saabunud kaupu ja taarat ei tohi võtta kaubaaruandesse.

Kaubad, mis kuuluvad teistele ettevõtetele ja asuvad jae-

ettevõttes vastutaval hoiul, kuuluvad samuti inventeerimisele, kuid nende kohta koostatakse samuti eraldi inventeerimisenimestikud.

Eraldi inventeerimisenimestikud tuleb koostada ka taara kohta.

Neil juhtudel, kui inventeerimine ei lõpe ühel päeval või katkestatakse lõunavaheajaks, peavad kõik komisjoniliikmed lahkuma korraga. Ruumid suletakse kas kahe erineva lukuga (kusjuures ühe luku võti jääb materiaalselt vastutavale isikule ja teine komisjoni esimehele) või ühe lukuga, samaaegse ukse pitseerimisega või plommimisega. Pitsat või plommitangid, millega pitseeriti või plommiti ruumid, jääb inventeerimiskomisjoni esimehele ja võti materiaalselt vastutavale isikule.

Kui inventeerimine ei lõpe ühel päeval, samuti inventeerimise katkestamisel lõunavaheaegade tõttu ja kaupluse ruumide sulgemisel, jäetakse inventeerimisenimestikud nendesse ruumidesse kappi, mis lukustatakse ja pitseeritakse (kui tulekindel kapp on olemas, siis tuleb inventeerimisenimestikud panna sinna kappi). Kapi võti jääb ettevõtte direktorile ja pitsat komisjoni esimehele.

Nii tuleb toimida kuni inventeerimise lõpetamiseni jae-ettevõttes. Kui kõik väärtused on nimestikesse sisse võetud, summad on korrutatud ja üldkokkuvõtted tehtud, koostab komisjon esialgsete tulemuste akti, kus tuuakse välja esialgne vahe (puudujääk või ülejääk). Vahede puhul lisab materiaalselt vastutav isik vahe põhjendamiseks vajaliku seletuse.

Peale inventeerimise lõpetamist antakse tegelike jääkide inventeerimisenimestikud üle kõrgemalseisva organisatsiooni esindaja (komisjoni esimehe) poolt samal päeval, kui aga inventeerimine lõpetatakse öösel, siis järgmisel päeval enne töö algust järgmise korra kohaselt:

a) üks eksemplar kui kontrolleksemplar - kõrgemalseisva organisatsiooni raamatupidamisele;

b) teine eksemplar (täidetud materiaalselt vastutava isiku poolt) - raamatupidamisele, kus peetakse ettevõtte

väärtuste arvestust;

c) kolmas eksemplar (täidetud ühe komisjoni liikme poolt) - materiaalselt vastutavale isikule kohe peale komisjoni liikmete poolt nimestikkude allakirjutamist;

d) neljas eksemplar (üleande puhul) - uuele materiaalselt vastutavale isikule.

Inventeerimistulemuste väljaselgitamise tähtajad ja kord.
Tulemuste arvestus raamatupidamises.

Raamatupidamine, kus peetakse ettevõtte väärtuste arvestust, kontrollib nimestikkude saamisel inventuuri vormistamise, hindade (hindu kontrollib ka kaubatundja), korrutiste ja kokkuvõtete õigsust. Kaupade esialgse puudujäägi puhul arvestab raamatupidaja välja kinnitatud normide alusel loomuliku kao summa realiseeritud kaupadelt ning selgitab inventuuri lõplikud tulemused.

Tuleb silmas pidada, et raamatupidaja koos inventeerimiskomisjoni esimehega on kohustatud selgitama inventeerimise lõplikud tulemused järgmistel tähtaegadel:

- a) väikejaevõrgus - samal päeval,
- b) kauplustes - hiljemalt 2 päeva jooksul.

Kaup-materiaalsete väärtuste inventeerimise lõplikud tulemused koos materiaalselt vastutavate isikute seletuskirjadega antakse inventeerimiskomisjoni esimehe ja raamatupidaja poolt üle kõrgemalseisva organisatsiooni juhatajale, kes määrab inventeerimise ja kes need on kohustatud läbi vaatama ja kinnitama kahe päeva jooksul.

Kaupade loomulik kadu kirjendatakse ja ettevõtte käibekuludesse või kantakse maha varem moodustatud loomuliku kao reservi arvel kirjendiga:

Deebet konto nr. 42/2 (nr.88) "Jaekaubandusettevõtete käibekulud" - loomuliku kao summa ostuhinnas,

Deebet konto nr. 42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend" - loomuliku kaole langev hinnatäiendi summa keskmise hinnatäiendi protsendi alusel,

Kreedit konto nr. 41/3 "kaubad jaekaubandusettevõtetes" - loomuliku kao summa jaehinnas.

Juhul, kui ilmneb väike, kaupade loomulikku kadu ületav puudujääk, mis antud töötajal ilmnas esmakordselt vilumatuse või arvestusvigade tõttu ja mis ei sisalda kriminaalkuriteo tunnuseid, võidakse töötajat karistada distsiplinaar-korras ühes tekitatud kahju kohustusliku hüvitamisega tsiviilkorras (NSV Liidu RKN-i määrus 9.okt.1936.a. nr. 1825 - NSV Liidu SK 1936.a. nr. 55 p. 433).

Kindlakstehtud väikesed puudujäägid tuleb viivitamatult tasuda jaehinnas, ainult erandjuhtudel on lubatud töötajalt vastu võtta maksekohustusi kustutustähtaegade näitamisega.

Kui inventeerimistulemusena ilmnevad puudujäägid, mis ei ole ette nähtud NSV Liidu RKN-i määrukses nr. 1825 9.okt.1936.a., tuleb materiaalselt vastutavad isikud viivitamata töölt kõrvaldada. Sellistel juhtudel määrab kõrgemalseisva organisatsiooni juhataja samal päeval uued materiaalselt vastutavad isikud, kellele antakse materiaalsed väärtused üle kehtestatud korra kohaselt.

Kaup-materiaalsete väärtuste omastamise, raiskamise ja kuritarviduste tagajärjel tekkinud puudujääkide puhul on organisatsiooni juhataja kohustatud saatma kõik dokumendid ja vajalikud materjalid uurimisorganitele vastavalt NSV Liidu Prokuröri ja NSV Liidu Kohtu Rahvakomissariaadi juhendis nr. 49/1-A-21, 28. veebruarist 1939.a. kindlaksmääratud korrale ja tähtaegadele.

Loomulikke kadusid ületavate puudujääkide mahakandmine ettevõtte käibekulude arvel on kategooriliselt keelatud. Erandjuhtudel, kui kaubastu (kaubandusvalitsuse) administratsioon leiab vajalikuks kanda maha puudujäägid, mis ületavad loomulikku kadu ettevõtte arvel, s.o. kui puuduvad süüdlased, siis võib olenemata puudujäägi suurusest see mahakandmine toimuda ainult vabariigi kaubandusministri või tema asetäitja kirjalikul loal.

Inventeerimisel avastatud loomulikku kadu ületavad suured ja väikesed puudujäägid kantakse seega harilikult materi-

aalselt vastutava isiku arvele jaehinnas kirjenditega:
Deebet konto nr. 72 "Arveldused puudujääkide ja raiskamiste
alal" - puudujäägi jaehind,
Kreedit konto nr. 41/3 "Kaubad jaekaubandusettevõtetes" -
puudujäägi jaehind.

Hinnatäiendi täpsustamiseks koostatakse kirjend keskmise hinnatäiendi % alusel väljaarvestatud puudujäägi juurde koguneva hinnatäiendi summa kohta.

Deebet konto nr. 42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend",
Kreedit konto nr. 72/3 "Kaubalis-materiaalsete väärtuste puudujääkide arvestus ja jaehinna vahe".

Summa laekumisel materiaalselt vastutavalt isikult kantakse hinnatäiendi summa kontolt nr. 72/3 üle kasumite suurendamiseks kirjendiga:

Deebet konto nr. 72/3 "Kaubalis-materiaalsete väärtuste puudujääkide arvestus ja jaehinna vahe",
Kreedit konto nr. 99 "Kasumid ja kahjumid".

Inventeerimisel avastatud kaupade ülejäägid kantakse harilikult ettevõtte plaanimata kasumite suurendamiseks kirjendiga:

Deebet konto nr. 41/3 "Kaubad jaekaubandusettevõtetes" - ülejääk jaehinnas,
Kreedit konto nr. 42/1 "Kaubanduslik hinnatäiend" - ülejäägile kuuluv hinnatäiend,
Kreedit konto nr. 99 "Kasumid ja kahjumid" - ülejääk ostuhinnas.

SISUKORD.

SAATEKS	
I. JAEKÄIBE MÕISTE JA ARVESTUSE ÜLESANDED	4
II. PLAANI PÕHINÄITAJAD JA JAEKAUBANDUSETTEVÕTETE MAJANDUSLIKU ISESEISVUSE ASTE	6
III. MATERIAALNE VASTUTUS	7
IV. KAUPADE ARVESTUSE PÕHIPRINTSIIBID JA EETEVÕTETES	8
V. KAUPADE SISSETULEKUALLIKAD, DOKUMENTATSIOON NING VASTUVÕTU KORD	10
VI. KAUPADE SISSETULEKU SÜNTEETILINE ARVESTUS	13
VII. MÜÜGIST LAEKUNUD SUMMADE ARVESTUS	18
VIII. MÜÜGIST LAEKUNUD SUMMADE ÜLEANDMISE KORD JA ARVESTUS	20
IX. KAUPADE REALISEERIMISE SÜNTEETILINE ARVESTUS	24
X. REALISEERITUD KAUBANDUSLIKU HINNATAIENDI SUMMA VÄLJAARVUTAMISE KORD JA TEHNIKA	26
XI. ARVESTUS KAUPADE REALISEERIMISEL JÄRELMAKSUGA	34
XII. KAUBAKADUDE ARVESTUS	37
XIII. TAARAKAALU VAHEDE ARVESTUS	46
XIV. KAUPADE ÜMBERHINDAMISE ARVESTUS	48
XV. MATERIAALSELT VASTUTAVATE ISIKUTE KAUBAARUANDLUS	53
XVI. INVENTEERIMINE JA EETEVÕTETES	56

A

23663

211297

10 senti

Hind 13 kop.

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00366692 4